

OBEC HÁJ

Október 2007

Obsah

4. AUDIT ZDROJOV.....	16
9. ROZVOJOVÁ STRATÉGIA OBCE.....	52
9.1. Globálny cieľ.....	52
9.2. Špecifické ciele, priority a opatrenia.....	52
9.3. Merateľné ukazovatele - monitoring.....	63
10. ROZVOJ VIDIEKA.....	65

1. ÚVOD

Posledných 15 rokov je pre Slovensko charakteristická mohutná celospoločenská transformácia. V spoločnosti sa odohrávajú markantné zmeny, ktoré sa dotýkajú všetkých oblastí života ľudí, pričom ich základ tvorí transformácia ekonomického systému, transformácia centrálne plánovanej ekonomiky na ekonomiku tržnú.

Dnes na Slovensku veľká väčšina obcí stojí pred potrebou riešiť značné množstvo problémov, ktoré sa nahromadili za predchádzajúce roky, ale aj tie, ktoré prináša súčasnosť a každodenný život. V tejto zložitej situácii sa ocitla aj obec Háj, ktorá sa nachádza v okrese Turčianske Teplice v Žilinskom kraji a vyznačuje sa bohatosťou kultúrneho a prírodného dedičstva.

Cieľom predkladanej práce je zmapovanie sociálno-ekonomickej priestorovej štruktúry obce Háj a na základe výsledkov týchto analýz vytvoriť program trvaloudržateľného hospodárskeho a sociálneho rozvoja daného územia, ktorý bude základným strednodobým programovým dokumentom na podporu regionálneho rozvoja na úrovni obce. Vlastne je to program cielených opatrení na stimuláciu ekonomického a sociálneho rozvoja obce – bude výkonným dokumentom zohrávajúcim kľúčovú úlohu pri plánovaní a využívaní štrukturálnych fondov EÚ pre sociálno-hospodársky rozvoj obce Háj.

Na vypracovaní tohto dokumentu participovali všetky zainteresované strany obce: miestna samospráva, miestni podnikatelia, organizácie tretieho sektora, aktéri služieb a kultúrneho života. Cieľom bolo zaangažovať čím viac občanov obce do tvorby návrhov, vízií - do rozhodovacieho procesu, a následne vytvoriť cestu k riešeniu problémov.

Cieľom dokumentu je navrhnúť systematickú a funkčne trvalo udržateľnú rozvojovú stratégiu, zameranú na realizáciu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce pri rešpektovaní globálnych cieľov regionálneho vývoja, resp. štátnej regionálnej politiky.

Význam a využitie tohto dokumentu pri rozvoji obce je v tom, že je spracovaný na základe terénneho prieskumu a za spoluúčasti miestnych aktérov a odborníkov (ktorí sú informovaní o problémoch a rozvojových potrebách obce), napomáha k maximálnemu pochopeniu regionálnych špecifik záujmového územia a zároveň napomáha k maximálnemu absorbovaniu zdrojov EÚ pre obec.

Tento programový dokument je previazaný so sektorovými operačnými programami prioritných odvetví rezortov v rámci Národného strategického referenčného rámca SR na roky 2007-2013, s Programom rozvoja vidieka na roky 2007-2013, PHSR mesta Turčianske Teplice ako aj Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja a Územným plánom obce Háj, Územným plánom mesta Turčianske Teplice a Územným plánom žilinského samosprávneho kraja.

Program trvaloudržateľného rozvoja obce Háj sa stane podkladovým materiálom, ktorý umožní orientáciu v smerovaní ekonomických a spoločenských aktivít v obci a jej mikropriestore.

2. TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ - VÝVOJ A ZÁKLADNÉ DEFINÍCIE

Definície trvalo udržateľného rozvoja: čo je trvalo udržateľný rozvoj?

Najznámejšou a asi najpoužívanejšou je definícia TUR podľa správy Naša spoločná budúcnosť: Trvalo udržateľný rozvoj je taký rozvoj, ktorý umožňuje uspokojovanie potrieb súčasných generácií bez toho, aby boli ohrozené nároky budúcich generácií na uspokojovanie ich potrieb. (Brundtlandt et al., 1987)

Trvalo udržateľný rozvoj spoločnosti je taký rozvoj, ktorý súčasným i budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich základné životné potreby a pritom neznižuje rozmanitosť prírody a zachováva prirodzené funkcie ekosystémov (§ 6 zákona č. 17/1992 Zb. o životnom prostredí).

Trvalo udržateľný rozvoj je cielený, dlhodobý (priebežný), komplexný a synergický proces ovplyvňujúci všetky oblasti života (duchovná, sociálna, ekonomická, environmentálna a inštitucionálna), odohrávajúci sa na viacerých úrovniach (miestna, regionálna, národná, medzinárodná) a smerujúci prostredníctvom uplatňovania praktických nástrojov a inštitúcií k takému modelu fungovania spoločnosti, ktorý kvalitne uspokojuje materiálne, duchovné a sociálne potreby a záujmy ľudí, pričom rešpektuje hodnoty prírody a neprekračuje medze únosnej zaťažiteľnosti (kapacity) prírody, resp. krajiny a jej zdrojov.
(*Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky, 2000*)

2.1 Princíp trvalej udržateľnosti

Princíp trvalej udržateľnosti sa v súčasnosti stáva jedným zo všeobecne uznávaných princípov rozvoja ľudskej spoločnosti. Mal by byť zakomponovaný do všetkých materiálov určujúcich ďalšie smerovanie rozvoja všetkých oblastí ľudskej aktivity. Podobne aj všetky progresívne environmentálne politiky už dnes vychádzajú z tohto princípu.

Pojem trvalo udržateľného rozvoja a jeho chápanie sa vyvíjalo v období posledných 30 rokov a to od prvej zmienky na Konferencii o biosfére v Paríži (1968) až do súčasnosti. Ako uvádzajú Huba a Ira (1996), pojem trvalá udržateľnosť sa vo vzťahu ku globálnej rozvojovej paradigme objavil vo svetovej odbornej literatúre po prvý raz zrejme v časopise The Ecologist, redigovanom E. Goldsmithom v roku 1972. V špeciálnom čísle tohto časopisu nazvanom A Blueprint for Survival sa deklarovalo, že zásadnou chybou priemyselného spôsobu života a jeho etosu expanzie je, že nie je trvalo udržateľný. V tom istom roku sa na Massachusettskom technologickom inštitúte v Spojených štátoch amerických sformovala skupina expertov pod vedením D. Meadowsa. Výsledkom práce tohto tímu boli Medze rastu (The Limits of the Growth), známe aj ako prvá správ Rímskeho klubu. O dva roky neskôr vyšlo známe dielo E.F. Schumachera (1974) Malé je krásne (Small is Beautiful). Aj Redclift (1987 in Huba & Ira, 1996) autor jednej z prvých publikácií, ktorá má vo svojom názve sustainable development umiestňuje začiatok používania pojmu trvalo udržateľný rozvoj na začiatok 70. rokov nášho storočia, pričom podľa tohto autora znamená trvalo udržateľný rozvoj viac ako len snahu o hľadanie kompromisu medzi prírodnou podstatou životného

prostredia a zabezpečovaním ekonomického rastu, chápanie trvalo udržateľného rozvoja musí v sebe obsahovať aj poznanie, že limity predstavované sustainabilitou majú tak štrukturálny ako aj prirodzený charakter.

Súčasná chápanie pojmu trvalo udržateľného rozvoja a jeho globálneho etablovania sa začalo prijatím správy [Naša spoločná budúcnosť](#) (Our Common Future) Valným zhromaždením OSN v roku 1987 (WCED, 1987). Správu vypracovala pod vedením G. H. Brundtlandovej Svetová komisia pre životné prostredie a rozvoj, pričom táto správa obsahuje aj definíciu, ktorá je najčastejšie používaná a hovorí, že:

- **trvalo udržateľný rozvoj je taký rozvoj, ktorý umožňuje uspokojovanie potreby súčasných generácií bez ohrozenia možnosti budúcich generácií zabezpečiť ich vlastné potreby,**
- **proces, v ktorom využívanie zdrojov, smerovanie investícií, orientácia technologického rozvoja a inštitucionálne zmeny sú všetky vo vzájomnej harmónii a podporujú tak súčasný ako aj budúci potenciál naplňovať ľudské potreby a nároky.**

V roku 1991 vydali [IUCN](#), [UNEP](#) a [WWF](#) ďalšiu významnú publikáciu, zaoberajúcu sa problematikou trvalej udržateľnosti - Staráme sa o Zem - stratégia trvalo udržateľného života. Definuje a podrobne rozpracúva deväť princípov trvalo udržateľnej spoločnosti. V júni 1992 sa v brazílskom Rio de Janeiro uskutočnila pamätná Konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji (UNCED), zavŕšená Summitom Zeme. V prijatých dokumentoch, ktoré sa postupne stávajú záväznými prakticky pre celé svetové spoločenstvo, je trvalo udržateľný rozvoj najfrekvencovanejším slovným spojením. Najobsiahlejší koncepčný dokument z Rio de Janeira - [Agenda 21](#), je rozdelený na štyri základné časti: sociálne a ekonomické dimenzie, ochrana zdrojov a hospodárenie s nimi pre rozvoj, posilňovanie úlohy dôležitých skupín, prostriedky na realizáciu a predstavuje reálny návod na dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja v lepšom a vyváženom životnom prostredí.

Na jeseň 1992 ustanovilo Valné zhromaždenie OSN osobitnú [Komisiu pre trvalo udržateľný rozvoj \(UN CSD\)](#), ktorej činnosť je charakterizovaná v kapitole 4.1.2. Jej členmi sú zástupcovia jednotlivých krajín (na úrovni ministrov), ako aj niektorých medzinárodných organizácií. Úlohou komisie je napomáhať implementácii dokumentov z Ria a monitorovať, ako sa uplatňujú na národných úrovniach. V roku 1995 sa pri tejto komisii konštituovala Užšia skupina expertov pre problematiku indikátorov trvalo udržateľného rozvoja.

Na vyššie uvedené procesy reagovala Európska komisia zakomponovaním tejto problematiky do 5. environmentálneho akčného programu (CEC, 1993), ktorý bol odsúhlasený v roku 1992 a v súčasnosti prebieha jeho implementácia. Environmentálna politika Komisie bola postavená na predchádzajúcich akčných programoch a 5. akčný program definuje ciele Komisie, stanovené pre stratégiu trvalej udržateľnosti do konca tohto tisícročia. Navrhne sa fundamentálny posun v tvorbe politík/koncepcií smerom k ochrane a tvorbe životného prostredia. Radšej ako uplatnením prísnych regulačných opatrení, by sa mali environmentálne záujmy integrovať do všetkých politík/koncepcií a ekonomických sektorov predovšetkým prostredníctvom územného plánovania, environmentálneho monitoringu, použitím fiškálnych nástrojov, výskumom a vývojom technológií a transparentnosťou v rozhodovacích procesoch. Tieto základné princípy formujú základ viacerých programov, ktoré majú svoj cieľ v dosiahnutí trvalej udržateľnosti. Určité záväzky vlád na najvyššej úrovni smerom k trvalej udržateľnosti sú v súčasnosti transformované prostredníctvom politík na nižšie úrovne

riadenia do podoby rozdielnych aktivít. Plány a programy zamerané na trvalú udržateľnosť sa snažia ovplyvniť tvorbu politík/koncepcií vo všetkých oblastiach rozvoja spoločnosti.

Vo všeobecnosti sa uznáva, že ekonomický rozvoj by mal pokračovať, pričom tento rozvoj by nemal byť stotožňovaný a potreba ďalšieho rozvoja by mala byť v rovnováhe s potrebami prírodného prostredia a ľudí ako takých, tak aby ľudská spoločnosť nebola znevýhodnená z hľadiska dlhšieho časového obdobia. Pojem je však veľmi atraktívny aj z hľadiska presadzovania ideí kompromisu a nesebeckosti. Zdôrazňuje, že je nevyhnutné dosiahnuť súlad medzi potrebami rozvoja spoločnosti a limitmi alebo fungovaním prírodného prostredia a podporuje nesebecký prístup s cieľom vytvoriť svet vhodný aj pre ďalšie generácie. Táto charakteristika robí tento prístup veľmi populárnym a tiež otvoreným pre rôzne interpretácie, ktoré vedú k tomu, že je oveľa náročnejšie zabezpečiť akceptovanie potrebných nástrojov pre implementáciu trvalej udržateľnosti ako akceptovanie jej všeobecných princípov. Predovšetkým dva hlavné záujmy musia byť reprezentované v prípade ak má byť rozvoj trvalo udržateľný. Po prvé, rozvoj musí pokračovať tak, aby boli zabezpečené potreby chudobných tohto sveta. Po druhé, musí byť stanovený limit pre stále rastúci životný štandard, ktorý vezme do úvahy environmentálne, sociálne a technologické požiadavky. Úroveň aktivít, ktoré môžu byť považované za trvalo udržateľné bude variovať od krajiny ku krajine v závislosti od rozdielov v životnom prostredí, zahŕňajúcich prítomnosť prírodných zdrojov a kultúrnu a sociálnu štruktúru populácie.

Diskusie o dvoch aspektoch pojmu trvalo udržateľného rozvoja sú vhodné pre opis charakteru a rozsahu tejto paradigmy. Po prvé, malo by byť zrejmé, že koncept je antropocentrický. Cieľom je zabezpečiť, aby kvalita života ľudskej spoločnosti nedegenerovala a mohla byť ešte aj podporená cez akceptovanie environmentálnych, sociálnych a ekonomických požiadaviek. Súčasne je zrejmé, že máme etickú a morálnu zodpovednosť za prírodné prostredie, druhy a biotopy, ktoré sú však chápané skôr ako zdroje (WCED, 1987). Ľudia nie sú považovaní za integrálnu časť ekosystémov (treba zdôrazniť, že v niektorých ďalších prácach sa od tohto princípu ustupuje). Pri ostatných druhoch je dôležitý ich rozvojový potenciál, ktorý môže byť užitočný napríklad v budúcej produkcii potravín alebo liekov, takže vymiznutie druhov môžeme označiť za vyčerpanie neobnoviteľných zdrojov.

Toto vedie k druhej stránke pojmu trvalej udržateľnosti. Ak všetky aspekty ľudskej spoločnosti a jej životného prostredia sú považované za zdroje, jediným spôsobom ako tieto zdroje definovať je kapitál. Pochopenie toho, čo je dovolené v rámci trvalej udržateľnosti vedie cez rozlíšenie celkového kapitálu (total capital stock - TCS), ktorý je potrebné udržiavať s jednej generácie na druhú. V tomto zmysle môžeme prírodné prostredie považovať za zdroj, ktorý predstavuje prírodný kapitál, človekom vytvorený kapitál obsahuje infraštruktúru a zariadenia a ľudský kapitál zahŕňa vedomosti a schopnosti jednotlivcov a spoločnosti (Pearce, 1993). Celkový kapitál (TCS) je potom sumou týchto troch zložiek, pričom trvalá udržateľnosť požaduje, aby bol tento TCS prenášaný z jednej generácie na druhú a bol vo svojej podstate konštantný, pričom jeho formy by mohli variovať. V zmysle tejto teórie je nahradenie prírodného prostredia človekom vytvoreným kapitálom, napríklad ťažba hornín pre stavbu nemocnice, trvalo udržateľné. Je dokonca akceptovateľné využívanie a tým vyčerpanie neobnoviteľných zdrojov, ako sú napríklad fosílna palivá, v prípade, že je realizované v takom rozsahu, že technologický pokrok poskytuje náhradu v čase, keď boli tieto zdroje vyčerpané (WCED, 1987). Konverzia nášho celého prírodného kapitálu do človekom vytvoreného kapitálu by však nebola trvalo udržateľná, takže v súčasnosti sú pokusy identifikovať tie aspekty a prvky prírodného prostredia, ktoré sú také cenné, že by mali byť chránené. Tieto prvky sú známe ako kritický prírodný kapitál.

Používanie pojmu kapitál, ako analógie je užitočné pre opis významu trvalej udržateľnosti, jeho praktická cena však končí tým, že nie je vhodné prevádzať všetky environmentálne a sociálne prvky na finančnú hodnotu, s cieľom vymedziť trvalú udržateľnosť na základe určitej formuly. Z hľadiska trvalej udržateľnosti je potom veľmi problematické povedať, či je napríklad cennejšia cesta alebo nemocnica, ako prírodné prostredie, ktoré sa ich vybudovaním nenávratne stratí. Takéto porovnanie medzi na pohľad neporovnateľnými, kvalitatívne opísanými prvkami je úlohou environmentálneho hodnotenia, preto je logické, že tento proces je vhodný pre výber alternatív a hodnotenie trvalej udržateľnosti.

Okrem vyššie uvedených definícií a charakteristík trvalej udržateľnosti, viacero autorov sformulovalo ďalšie definície, z ktorých je potrebné spomenúť nasledovné (Nováček et al., 1996; Huba, Ira, 1996):

- *Page (1977)* zaviedol pojem permanentnej schopnosti prežitia (permanent livability), obsahujúci potrebu uchovať neporušenosť zdrojovej bázy, rovnosť možností prežitia a rovnosť možností prístupu k prírodným zdrojom pre každú generáciu.
- *Costanza, Daly (1987)* uvádzajú, že "... otázka udržateľnosti nie je jednoducho vecou riadenia počtov (aj keď to nemôže byť prehliadané), ale obsahuje aj problémy dostatočnosti a rovnosti distribúcie. Zostávanie v medziach únosnej kapacity si od ľudí vyžaduje nielen riadenie vývoja populácie, ale aj riadenie spotreby a distribúcie. Nič z toho nie je "automaticky" ovládané voľným trhom, ani to nie je populárnou témou. Moderná ekonómia nemá veľmi čo povedať o spravodlivosti a ešte menej o dostatočnosti, ..."
"... uskutočniť ojazstnú syntézu ekonómie a ekológie je druhou najvýznamnejšou úlohou našej generácie, hneď po vyhnutí sa jadrovej vojne. Bez takejto integrácie budeme postupne plieniť schopnosť zeme udržiavať život".
- *Barbier (1987)* uvádza, že "... problém hodnotenia (udržateľnosti) sa opiera o pojmový rámec, v ktorom sú identifikované tri hlavné záujmové systémy: biologický, ekonomický a sociálny. Každý systém má svoj vlastný súbor cieľov, ako ho definujú ľudia. Pre biologický systém to môže byť genetická diverzita a reziliencia. Ciele ekonomického systému zahŕňujú zaopatrenie základných potrieb a rovnosť (equity), kým spravodlivosť (justice) a participácia sú ciele relevantné pre sociálny systém. Základným cieľom udržateľného rozvoja je optimalizácia cieľov medzi všetkými tromi systémami, uznávajúc, že nevyhnutne musia byť robené výmeny (trade-offs)".
- *Chiras (1993)* konštatuje, že "v ekologickom kontexte znamená trvalá udržateľnosť celkom jednoducho život v rámci (limitov) kapacity únosnosti biosféry".
- *Balaban (in Huba ed. 1994)* zdôrazňuje, že "trvalo udržateľný rozvoj napĺňa potreby prítomnej generácie tak, že sa neznižuje schopnosť budúcich generácií uspokojovať svoje potreby... Je to proces, v ktorom dochádza k súladu ekonomického a spoločenského rozvoja s potrebami prírody".
- *Nováček (1994)* uvádza 5 kľúčových problémov, ohrozujúcich ľudstvo a biosféru - násilie vo svete, explozívny rast ľudskej populácie, nerovnomerné a nespravodlivé rozdelenie bohatstva, deštrukcia životného prostredia, nedostatočná účinnosť politických a ekonomických nástrojov. Tieto faktory (procesy) prebiehajú stále sa zrýchľujúcim tempom a čoraz naliehavejšia bude potreba ich riešenia. Autor označuje za jeden z možných aktívnych prístupov ich riešenia "hľadanie stratégie trvalo udržateľného spôsobu života". Uvádza tri základné faktory spôsobu života, a to hodnotové orientácie, politický systém a ekonomický systém. Z hľadiska trvalej udržateľnosti považuje za nevyhnutnú existenciu demokratického politického systému (parlamentná demokracia s postupne narastajúcimi prvkami participatívnej

demokracie), za nádejnú považuje tzv. environmentálnu ekonomiku. Za najpodstatnejší faktor však považuje zmenu hodnotových orientácií ľudí v súvislosti s možnou víziou pozitívneho riešenia súčasnej nepriaznivej globálnej situácie.

- *Huba a Ira (1994)* označujú sustainability za takú koncepciu využitia krajiny, dovoľujúcu len tak intenzívnu realizáciu ľudskej aktivity, ktorá nepôsobí deštruktívne na krajinný systém - t.j. druh, spôsob a intenzita využitia produktivity (potenciálu) krajiny je limitovaná podmienkami stability (homeostázy) krajiny. Uplatňovanie princípov sustainability však vyžaduje podporu prakticky na všetkých úrovniach rozhodovania a riadenia, ako i v bežnom živote spoločnosti. Autori uvádzajú potrebu zodpovedajúceho politického, ekonomického, sociálneho, výrobného, vedecko-technického, administratívneho a medzinárodného systému. Načrtávajú 11 všeobecných kritérií sustainability, ktorých spoločným znakom je odmietanie produkcie i filozofie založenej na princípoch kvantitatívneho rastu, čiastkovosti (parciálnosti) a krátkodobosti riešení a naopak preferencia kvalitatívneho rastu, komplexnosti a dlhodobosti riešení.
- *Topercer (in Nováček et al. 1994)* označuje trvalú udržateľnosť (udržateľný rozvoj) za cielený proces, ktorého filozofická paradigma sa len vyvíja. Menuje hlavné predpoklady (podmienky) praktickej použiteľnosti tohto pojmu, medzi ktoré zaraďuje najmä presné definovanie konkrétnych problémov, ich poznateľnosť, dostatočné poznatky o limitoch krajiny a jej zdrojov na jednej strane a požiadavkách na krajinu na druhej strane. Na základe štúdia prác zo svetovej literatúry uvádza šesť hlavných princípov trvalej udržateľnosti, ktoré vyjadrujú jednak zložitosť a komplexnosť krajinného systému (systémový, holistický, hierarchický, evolučný, autoregulačný princíp využívania krajiny), jednak potrebu regulácie ľudskej činnosti v krajine (environmentálne limity, polyfunkčnosť, pluralizmus v užívaní, maximalizácia šetrenia a minimalizácia porúch).
- *Vávroušek (1994)* uvádza, že "trvalo udržateľný spôsob života - je taký spôsob života, ktorý sa približuje ideálom humanizmu a harmónie vzťahov medzi človekom a prírodou a to v časovo neobmedzenom horizonte. Je založený na vedomej zodpovednosti človeka voči dnešným a budúcim generáciám a na úcte k živej a neživej prírode.

2.2. Ekológia a trvalo udržateľný rozvoj

Ernst Haeckel (1866) zadefinoval ekológiu ako vedu zaoberajúcu sa vzájomnými vzťahmi medzi organizmami - druhmi - a ich životným prostredím. V priebehu niekoľkých nasledujúcich desaťročí sa ekológia rozvíjala ako špecifická disciplína orientovaná predovšetkým na prírodné prostredie. Napriek tomu bola postupne ekológia inkorporovaná do viacerých ďalších vedeckých disciplín ako sú humánna a urbánna ekológia v sociológii (napr. tzv. chicagska škola sociológie v 30. a 40. rokoch tohto storočia) a environmentálna ekonómia (Turner et al., 1994). Ekológia sa stala veľmi významným referenčným bodom predovšetkým pri stanovovaní limitov rastu vo vzťahu k rozvoju ľudskej spoločnosti a ekonomiky (Meadows, 1972). Súvisiace princípy boli neskôr spracované celým radom vedcov (napr. Daly, 1972, 1973; Pearce et al., 1990; Turner et al., 1994) vo všeobecnosti by sa ale dali zhrnúť nasledovne:

- s životným prostredím musí byť nakladané ako s prostredím poskytujúcim podmienky podporujúce život, poskytujúcim zdroje a absorbujúcim vyprodukované znečistenie,

- neobnoviteľné zdroje musia byť využívané efektívne, pričom tieto zdroje musia byť priebežne nahrádzané obnoviteľnými zdrojmi vytvorenými novými progresívnymi technológiami,
- produkcia odpadov a ich alokácia v prostredí musí byť nižšia, v krajnom prípade rovná schopnosti prostredia absorbovať ich (vychádzajúc z únosnosti územia),
- život podporujúce funkcie životného prostredia (napr. genetická diverzita, klimatický systém) musia byť bezpodmienečne zachované.

2.3. Trvalo udržateľný rozvoj a politická ekonómia

V poslednom období je možné zaznamenať pozitívny vývoj ekonomických teórií, ktorý začal už na začiatku storočia, a ktorý posilňuje význam životného prostredia a snaží sa merať negatívne vplyvy ľudských aktivít (napr. znečistenie, ktoré je ako negatívna externalita prenášané od producenta na celú spoločnosť). Tento vývoj sa vyznačuje napríklad (Turner at al., 1994; Jakobs, 1991):

- posunom chápania rozvoja ako rastu charakterizovaného ekonomickými indikátormi a bohatstvom k rozvoju chápanému ako široký koncept zahŕňajúci ekonomický, sociálny a environmentálny aspekt prosperity,
- prehodnotením konvenčného prístupu zohľadňujúceho tri základné faktory produkcie a to pôdu, prácu a kapitál a ich nahradením predpokladom, že všetku tri sú kapitálom a to *prírodným, ľudským a vytvoreným človekom*; za kapitál sú považované akékoľvek statky schopné generovať príjem,
- upustením od myšlienky, že prírodné zdroje sú nelimitované a človekom vytvorený kapitál je limitujúcim zdrojom a jej nahradením uvedením si, že prírodný kapitál je hlavným limitujúcim faktorom vo vzťahu k jeho vyčerpaniu.

Hlavný prínos súčasnej politickej ekonómie k teórii trvalo udržateľného rozvoja je založený na predpoklade, že rozvoj nereprezentuje len vytvorenie bohatstva a prosperity, ale aj zachovanie zdrojov a ich spravodlivú distribúciu medzi generáciami ľudskej populácie. Vzhľadom na tento predpoklad (Karas, 1995):

- hospodárstvo a spoločnosť musia rešpektovať životný cyklus a únosnosť ekosystémov a musia si byť vedomé všetkých biologických dôsledkov ekonomických aktivít (environmentálne limity, efektívnosť, produktivita),
- tam kde je nebezpečenstvo negatívnych vplyvov, neexistencia komplexného vedeckého dôkazu nesmie byť dôvodom pre odklad opatrení na ochranu životného prostredia (princíp predbežnej opatrnosti),
- spoločenský systém musí posilniť svoje kapacity udržiavať rovnováhu a produktivitu aj v prípade stresovej situácie spôsobenej nedostatkom prírodných zdrojov.

2.4. Trvalo udržateľný rozvoj a sociológia

Hlavným príspevkom sociológie k teórii trvalo udržateľného rozvoja je spojený s definovaním niektorých základných pojmov, ktoré sú úzko prepojené so základnými princípmi trvalo udržateľného rozvoja, prípadne s nimi tento koncept bežne pracuje:

- *rovnosť* ako schopnosť spoločnosti byť spravodlivá: bohatstvo, prospech ale aj riziká plynúce z transformácie prírodných zdrojov musí byť distribuovaný vo vzťahu k príspevku jednotlivých skupín k rozvoju spoločnosti,

- *kultúra* (Morin, 1994) ako komplex vzájomne prepojených hodnôt, viery, noriem a aktivít spoločných pre členov organizovaného systému a komunity; kultúry je možné opisovať a porovnávať nie je však správne zoraďovať ich do poradia; odrážajú individuálnu, originálnu a často lokálnu diverzitu a identitu,
- *civilizácia* (Giddens, 1990) ako proces multidimenziálnej integrácie medzi kultúrami - súčasnými, vychádzajúc však z minulých a tvoriacim základ pre budúce,
- *zmena* ako základ pre sociálnu dynamiku, ktorá prebieha nepretržite; pomaly, postupne, nepredvídateľne alebo rýchlo, šokujúco, s krátko alebo dlhodobým, malým alebo veľkým efektom, na lokálnej, regionálnej alebo globálnej úrovni,
- *sociálna komplexita* (Morin, 1994) ako život, ktorý ide ruka v ruku so zmenou, chaosom, asymetriou, nestabilitou, turbulenciami, neistotami, relativitou, disharmóniou, atď.; s komplexitou je možné sa vysporiadať rešpektovaním diverzity a divergencie a porozumením multidimensionalitu rôznych situácií a ich vzájomnej previazanosti,
- *risk a zraniteľnosť* (Giddens, 1990) ako faktory, ktoré sa nachádzajú mimo rámca kontroly; čo najširšia kontrola je potrebná v záujme prevencie a pripravenosti reagovať na tieto faktory zahŕňajúc záujmy ľudí na lokálnej úrovni,
- *čas, priestor a veľkosť* (Giddens, 1990; Morin, 1994) ako nový komplexný vzťah medzi mikro (úroveň vzťahu jedincov), mezo (etnická skupina, komunita) a makro (civilizácia prípadne planéta ako taká); v skutočnosti je intelektuálna kapacita človeka spolu s priemyselnou technológiou schopná zjednocovať rôzne oblasti sveta, rôzne obdobia (archaické, rurálne, industriálne, post-industriálne) a rôzne škály (malé, stredné a veľké).

V rámci tohto teoretického kontextu súčasná sociológia akceptuje, že sociálne zmeny ovplyvňujú životné prostredie a rovnako zmeny životného prostredia podmieňujú určité sociálne zmeny (Beck, 1992). Toto je výsledkom postupného vplyvu ekológie na sociológiu. Navyše sociológia prispieva ku konkrétnej implementácii princípov trvalo udržateľného rozvoja a to predovšetkým štúdiom a identifikovaním nových prístupov k modelom produkcie a spotreby, miestnemu rozvoju, inováciám v sociálno-ekonomickom kontexte, sociálnej a environmentálnej zodpovednosti súčasných a budúcich generácií.

2.5. Trvalo udržateľný rozvoj, etika a filozofia

Vo všeobecnosti sa akceptuje názor, že v smerovaní k trvalo udržateľnému rozvoju musí hrať etika a s ňou súvisiace otázky významnú úlohu. Základná vízia modernej éry je na rozdiel od niektorých predchádzajúcich období založená na troch rozdielnych pojmoch: sloboda, rovnosť a bratstvo. Rozdielnych preto, že sloboda môže pôsobiť proti rovnosti a jednotlivé bratstvá sa môžu voči sebe správať antagonisticky.

Práve dnešné obdobie môže byť obdobím tzv. *múdrosti* (Morin, 1994). Takzvaná múdrosť je veľmi úzko previazaná s morálnou zodpovednosťou ako najosobnejšou ľudskou schopnosťou, ktoré je nevynútiteľná, existuje na individuálnej, kolektívne ale aj globálnej úrovni a podmieňuje zásadnú zmenu na strategickej úrovni. V tomto zmysle predstavuje trvalá udržateľnosť východiskový bod pre novú víziu reprezentujúcu posun od *rovnosti k spravodlivosti, od slobody k subsidiarite a od bratstva k solidarite*. Ako uvádza Basiago (1995 in SRS, 1998) trvalo udržateľný rozvoj by mal viesť v vytvorení tzv. *trvalo udržateľnej civilizácie*, ktorá by mala mať rozvíjať predovšetkým nasledujúce charakteristiky:

- potenciál *solidarity* medzi ľuďmi, všetkými ostatnými živými organizmami a prírodou ako takou,
- potenciál *spravodlivosti*, otvárajúci a zabezpečujúci rovnaké možnosti pre jednotlivcov a ich sociálne komunity, pre rôzne lokálne komunity (priestorový aspekt) a rovnako pre dnešných a budúcich jednotlivcov a ich sociálne komunity (časový aspekt),
- potenciál *subsidiarity*, otvárajúci a zabezpečujúci slobodu, diverzitu a samosprávu v rámci procesu participatívnej demokracie a sociálnej súdržnosti, pričom všetky tieto princípy je možné chápať aj ako základné hodnoty novej občianskej spoločnosti.

Zdroj: REC Slovensko, 2000, Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja v SR - Analýzy. Bratislava

„Trvalo udržateľný rozvoj neznamená, že sme zdedili Zem od našich rodičov, ale znamená, že sme si ju požičali od našich detí.“

Trvalo udržateľný rozvoj je taký rozvoj, ktorý súčasným a budúcim generáciám zachováva možnosť uspokojovať ich životné, duchovné, sociálne a ekonomické potreby. A zároveň zachováva kvalitné životné prostredie a vysokú rozmanitosť prírody. Výzvou pre Slovensko, jeho predstaviteľov, dôležité skupiny spoločnosti a všetkých občanov je pochopiť a osvojiť si problematiku trvalo udržateľného rozvoja ako celkový sociálny a kultúrny rozvoj, ekonomickú prosperitu v harmonickom vzťahu s prírodou a životným prostredím.

2.6. Princípy TUR podľa Hubu (2000)

- . **Ekologický princíp**
- . **Princíp podpory rozvoja ľudských zdrojov**
- . **Princíp autoregulačného a sebahodnotiaceho vývoja**
- . **Efektívny princíp**
- . **Princíp rozumnej dostupnosti**
- . **Princíp preventívnej opatrnosti a predvídavosti**
- . **Princíp rešpektovania potrieb a práv budúcich generácií**
- . **Princíp vnútrogeneračnej, medzigeneračnej a globálnej rovnosti práv obyvateľov Zeme**
- . **Princíp kultúrnej a spoločenskej integrity**
- . **Princíp nenásillia**
- . **Princíp emancipácie a participácie**
- . **Princíp solidarity**
- . **Princíp subsidiarity**
- . **Princíp prijateľných chýb**
- . **Princíp optimalizácie**
- . **Princíp sociálne, eticky a environmentálne priaznivého hospodárenia, rozhodovania riadenia a správania**

Pre uskutočnenie vízie TUR je na Slovensku potrebné ako vstupný predpoklad uskutočniť celkovú zmenu spoločnosti tak, aby spĺňala nasledovné atribúty:

Výspela občianska spoločnosť

- . otvorená spoločnosť občanov s vyspelým právnym vedomím, s rozvinutými mechanizmami zabráňujúcimi zneužívaniu politickej a ekonomickej moci,
- . spoločnosť, v ktorej každý občan uvedomelo preberie na seba určitú časť zodpovednosti za jej kvalitatívny rozvoj, zameraný na zlepšenie kvality života (dosiahnutie zdravej, sociálne a demograficky vyváženej spoločnosti),
- . spoločnosť, v ktorej sa kladie veľký dôraz na rozvoj ľudského kapitálu (znalosti, rozvoj vedy, kultúry, duchovného a intelektuálneho života), rozvíjanie a lepšie využívanie schopností ľudí na základe presvedčenia, že ľudská tvorivosť a vynaliezavosť je prakticky jediným neobmedzeným zdrojom,
- . spoločnosť, v ktorej sa cieľavedome pestuje národná a regionálna identita a zároveň je imúnna voči prejavom rasovej, etnickej, náboženskej či inej neznášanlivosti,
- . spoločnosť, v ktorej sa medzi všetkými hlavnými skupinami presadzuje vzájomná dôvera a partnerské vzťahy, v ktorej sa rešpektuje nielen sloboda a rovnoprávnosť, ale aj medzigeneračná a vnútrogeneračná solidarita.

Spoločnosť vzdelania (vzdelanostná, učiaca sa spoločnosť)

- . spoločnosť, v ktorej má každý rovnaký prístup k vzdelaniu a rovnakú šancu uspieť,
- . spoločnosť, v ktorej sa vzdelanie spolu so znalosťami a zručnosťami, vedeckými a vývojovými poznatkami považujú za najcennejší kapitál rozvoja a preto sa podporuje celoživotné vzdelávanie a rekvalifikácia,
- . spoločnosť, v ktorej sa podporuje vzdelanosť, rozvoj kultúry, vedy a výskumu a ich využitie na rozvoj na všetkých úrovniach a vo všetkých sférach.

Informačná (informatizujúca sa) spoločnosť

- . spoločnosť, ktorá prekročila éru a limity industrializmu, adaptovala sa na prebiehajúce procesy civilizačnej transformácie, výmenu zastaraných technológií, reorganizáciu ekonomiky do podoby sietí a pod.,
- . spoločnosť, v ktorej poklesla úloha štátu a vzrástla úloha samosprávy, mimovládnych organizácií, občianskych združení a podnikateľských subjektov,
- . spoločnosť, ktorá sa otvorila svetu, optimálne sa integrovala do sietí svetovej ekonomiky, v ktorej dochádza k rastu životnej úrovne obyvateľstva, podpore sociálnej ochrany obyvateľov a k ekonomickej a spoločenskej stabilizácii.

Spoločnosť s environmentálnym vedomím, priaznivým vzťahom a správaním k životnému prostrediu

- . spoločnosť, ktorá dôsledne rešpektuje požiadavky zabezpečujúce možnosti dlhodobého využívania krajiny a prírodných zdrojov,
- . spoločnosť, ktorá dôsledne uplatňuje princíp predbežnej opatrnosti, monitoruje výskyt rizikových faktorov a eliminuje ich na minimum,
- . spoločnosť, ktorá eliminuje čerpanie a využívanie neobnoviteľných prírodných zdrojov a prispôsobuje intenzitu využívania obnoviteľných prírodných zdrojov regeneračným schopnostiam prírody,
- . spoločnosť, ktorá venuje zvýšenú pozornosť zachovaniu biodiverzity rastlinných a živočíšnych druhov a spoločenstiev, vrátane zachovania a posilňovania život podporujúcich, autoregulačných, samočistiacich a sebahodnotiacich prírodných mechanizmov,
- . spoločnosť, ktorá uplatňuje integrované plánovanie a rozhodovanie vo všetkých sférach a ktorá považuje environmentálnu výchovu a vzdelávanie za významnú súčasť nielen výučby na školách, ale aj za súčasť mimoškolského a celoživotného vzdelávania.

2.7. Hlavné ciele TUR

Hlavné ciele, ktoré je potrebné v rámci smerovania k vyššie uvedeným dlhodobým prioritám dosiahnuť sú:

1. *posilnenie medzinárodného postavenia a kreditu Slovenskej republiky*
2. *využitie pozitívnych trendov a eliminovanie riziká globalizácie*
3. *rozvoj demokracie, politického pluralitného systému, právnych nástrojov a inštitúcií*
4. *zlepšenie fungovania štátu, jeho hlavných inštitúcií a verejnej správy*
5. *vyššia účasť verejnosti, mimovládnych organizácií a záujmových združení na rozvoji spoločnosti*
6. *posilnenie právneho vedomia a zmena hodnotovej orientácie obyvateľov pôsobením výchovy a osvetu*
7. *rozvoj kultúry, kultúrno-historického a národného povedomia*
8. *vybudovanie moderného, kvalitného školského systému, vedy a výskumu*
9. *dosiahnutie vyváženého rozvoja sídelného prostredia a integrácia plánovacích činností*

10. dosiahnutie vyváženého rozvoja problémových (nedostatočne rozvinutých, marginálnych) regiónov
11. podpora výstavby a údržby stavebného fondu a ochrana historických štruktúr krajiny
12. dosiahnutie priaznivých trendov a vyváženej demografickej štruktúry obyvateľstva
13. zlepšenie zdravotného stavu obyvateľstva a zdravotnej starostlivosti, skvalitnenie životného štýlu v súlade s princípmi TUR
14. zmiernenie sociálnych rozdielov v spoločnosti, zníženie miery nezamestnanosti
15. podpora sociálne ohrozených skupín obyvateľov a rodín
16. komplexné zlepšenie postavenia rómskej menšiny
17. minimalizácia výskytu sociálno-patologických javov
18. ukončenie celkovej transformácie ekonomiky
19. zlepšenie hlavných ekonomických ukazovateľov v súlade s princípmi TUR
20. rozvoj integrovaného modelu pôdohospodárstva a lesného hospodárstva
21. reštrukturalizácia, modernizácia a ozdravenie výrobného sektora v súlade s princípmi TUR
22. zlepšenie dopravnej a technickej infraštruktúry, rozvoj cestovného ruchu v súlade s princípmi TUR
23. reštrukturalizácia a modernizácia bankového sektora za uplatňovania finančnej politiky štátu v súlade s princípmi TUR
24. zníženie energetickej a surovinovej náročnosti a zvýšenie efektívnosti hospodárstva SR
25. zníženie podielu využívania neobnoviteľných prírodných zdrojov pri lepšom využívaní obnoviteľných zdrojov
26. zníženie environmentálneho zaťaženia prostredia
27. zmiernenie dôsledkov globálnej zmeny klímy, narušenia ozónovej vrstvy a prírodných katastrof
28. zlepšenie kvality životného prostredia v regiónoch Slovenska.

3. KOCEPCIA PROGRAMU

Koncepcia programu formuluje hlavné východiská pre špecifikáciu stratégie a obsah programového dokumentu. Na základe zdôvodnenia potreby programového dokumentu rozvoja definuje jeho obsahové ciele a princípy s požadovanou väzbou na štruktúru programových dokumentov – Národného strategického referenčného rámca Slovenskej republiky na roky 2007-2013, Regionálnych operačných programov a Programu rozvoja vidieka Os3 Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva a Os 4 Prístup Leader..

V ďalších kapitolách vymedzuje ich základné pojmy, obsah, rámec možnosti využitia finančných prostriedkov pre zabezpečenie realizácie programu.

3.1. Cieľ Programu Trvalo udržateľného rozvoja

Predložený dokument formuluje a dokumentuje stratégiu rozvoja obce Háj na obdobie 2007 až 2015.

- Hlavnou úlohou Programu TUR je vytvorenie takej rozvojovej stratégie na lokálnej úrovni, ktorá na základe princípu partnerstva v rámci cyklického a iteračného charakteru plánovacích a programovacích činností vedie k inicializácii predovšetkým vlastných zdrojov na základe spolupráce a integrovania záujmov k prospechu a dynamickému rozvoju celého územia.
- Stratégia rozvoja je určená strategickým (globálnym) cieľom, ktorý je rozpracovaný do špecifických cieľov tak, aby sa program stal hlavným nástrojom pre usmerňovanie a koordináciu opatrení a úloh strategického cieľa.
- V súlade s požiadavkami EU (prístupu "zdola - hore", princípu partnerstva) je vhodné, aby sa obec združovala do mikroregiónu a koncentrovala zdroje (princíp koncentrácie). Tento strategický plánovací dokument je podkladom a slúži ako nástroj na tvorbu a koordináciu stratégie na vyšších programovacích úrovniach.

3.2. Možnosti finančného zabezpečenie rozvoja

Na podporu rozvoja obce a tým aj regionálneho rozvoja možno použiť:

1. vlastné zdroje a dobrovoľnú prácu obyvateľov
2. úvery
3. granty a dotácie zo štátneho rozpočtu
4. podnikateľské súkromné zdroje
5. prostriedky z programov EÚ
6. združené prostriedky v rámci vytváraných partnerstiev

Príjemcovia externých zdrojov môžu byť okrem obce aj:

- podnikateľské subjekty, združené obce a nimi založené právnické osoby, združenia obcí,
- neziskové, právnické osoby, ktoré predložia projekt v súlade s programami rozvoja

Financovanie z verejných zdrojov a fondov EU je stanovené legislatívnym rámcom a príslušnými smernicami a predpismi.

3.3. Základné dokumenty rozvoja

Program trvalo udržateľného rozvoja obce Háj vo svojich špecifických cieľoch sleduje ciele rozvoja, ktoré sú formulované vo vyšších plánovacích dokumentoch.

4. AUDIT ZDROJOV

Názov obce:	Háj
Adresa:	Obecný úrad Háj, Háj 176, 039 01 Turčianske Teplice
E-mail:	obecnyurad01@stonline.sk
Telefón:	043/492 2685
Fax:	
Počet obyvateľov (október 2007):	464
Rozloha:	933 ha
Nadmorská výška:	508 m n.m.
Trvalo obývané domy:	142

Obec Háj leží 2 km od Turčianskych Teplíc. Osídlená bola už v dobe bronzovej i halštatskej, o čom svedčia archeologické vykopávky na Tlstej hore. I počas stáročí rímskej doby býval tento priestor osídlený. Veľkomoravské obdobie dokladá nález veľkého počtu kniežacích mohýl z 9. stor. V polovici 13. stor. je po prvýkrát listinne doložená stará osada Háj. O niekoľko desaťročí už patrila Petrovi Hájskemu, čo nasvedčuje tomu, že tu bývalo výlučne slovenské obyvateľstvo. Počas stáročí sa však majitelia menili.

Obyvatelia obce, najskôr zemianskej a neskôr poddanskej, sa vždy zaoberali poľnohospodárstvom. V 19. storočí pribudlo povozníctvo, tesárstvo, pálievalo sa vápno a drevené uhlie. Ešte na začiatku 20. stor. sa v obci pestoval ľan a konope, lisoval sa z nich olej, spriadalo a tkalo konopné a ľanové plátno, z ktorého ženy šili odevy.

Návštevník obce si iste povšimne pamätníky minulosti. Stavbou z polovice 18. stor., prestavanou v 20. stor. je rímskokatolícka fara so zachovanými barokovými klenbami. Pôvodne gotický rímskokatolícky kostol sv. Kozmu a Damiána z pol. 15. stor. niekoľkokrát prestavali. Do trojlodového kostola sa vchádza cez dva bohato zdobené gotické portály. V kostole sú pôvodné gotické železné okutia, barokový hlavný oltár z konca 17. stor., kazateľnica zo začiatku 18. storočia a gotická kamenná krstiteľnica z 15. stor. Kostol evanjelického augsburského vyznania postavili v prvej štvrtine 19. stor. v barokovo-klasicistickom štýle slohu tolerančných chrámov. Oba kostoly sú zapísané v zozname kultúrnych pamiatok SR.

Obec si pripomína niekoľko významných kňazov, spisovateľov, pedagógov, väčšinou národných buditeľov, ktorí sa v Háji narodili, alebo tam pôsobili. Patria k nim Tobiáš Masník, Juraj Grossmann, Juraj Babka, ktorý bol členom senátu Národného zhromaždenia, Gustáv Dérier či hurbanista – revolucionár z r. 1848 Karol Holuby, ktorý po potlačení povstania bol odsúdený na trest smrti.

Nie každá slovenská obec sa môže pochváliť mimoriadnou kultúrnou udalosťou, ako bolo založenie latinskej školy v 17. stor.

Dnes do Hája prichádzajú návštevníci hlavne pre jeho krásne prírodné prostredie a vynikajúcu polohu. Len 2 km je do Turčianskych Teplíc s termálnymi kúpaliskami, na lyžovačku do Medvedej doliny 2,5 km, do jedných z najkrajších slovenských dolín – Gaderskej a Blatnickej iba po 9 km, za turistikou do Veľkej a Malej Fatry. Za históriou a kultúrou možno zájsť do

Mošoviec (8 km), kde je Kaštieľ Révajovcov, Múzeum mošovských remeselníkov, Múzeum Jána Kollára, alebo do Blatnice na hrad Blatnica či do kaštieľa a múzea.

Kultúrno-historické pamiatky:

- Rímskokatolícky, pôvodne gotický kostol z roku 1381, dostavaný v roku 1454, zasvätený sv. Kozmovi a Damiánovi.
- Evanjelický kostol z rokov 1819-1821, postavený v barokov-klasicistickom slohu.
- Bývalá Rímsko- katolícka fara, v súčasnosti materská škola.

4.1. Poloha

Obec Háj leží na severozápadnom Slovensku v južnej časti Turčianskej kotliny 2 km od Turčianskych Teplíc, ktoré je administratívnym, kultúrnym a spoločenským centrom horného Turca, sídlom okresu Turčianske Teplice. Z hľadiska regionálnej samosprávy obec patrí do Žilinského samosprávneho kraja. Okres Turčianske Teplice susedí s okresmi Martin, Prievidza, Žiar nad Hronom a Banská Bystrica.

Obec Háj leží v nadmorskej výške od 508 do 515 m n. m., rozloha katastrálneho územia je 933 ha. Samotná obec je v zvlnenom teréne na úpätí západných svahov Veľkej Fatry a Mošovskej pahorkatiny.

Obec Háj leží pri štátnej ceste I. triedy č. 65 severo-južného ťahu Martin - Žiar nad Hronom, Najbližšia železničná stanica je v Turčianskych Tepliciach. V rámci leteckého spojenia je možné využiť letiská Žilina – Hričov a Sliač.

4.2. Geomorfológia, geológia a pedologické podmienky územia

Turčianska kotlina, ktorej súčasťou je obec Háj patrí do systému západokarpatských vnútrohorských kotlin a vznikla ako prekopová prepadlina počas paleogénneho vrásnenia na podklade starších štruktúr. Je obklopená na severovýchode a severe Malou Fatrou, na východe Veľkou Fatrou, na juhozápade a západe pohorím Žiar, a na juhovýchode a juhu vulkanickými Kremnickými vrchmi.

Prestúpená je sústavou pozdĺžnych a priečnych zlomov, pričom významnejšie pozdĺžne lomy delia kotlinu na pozdĺžne kryhy. Stredná časť kotliny predstavuje hrasť. Turčianska kotlina je vyplnená treťohornými a štvrťohornými sedimentami. Prevládajú usadeniny vrchného oddielu treťohôr – neogénu a len v menšej miere lokálne usadeniny spodného oddielu treťohôr – paleogénu.

V horninovom zložení východného a juhovýchodného okraja Turčianskej kotliny dominujú plyocénne sladkovodné jazerné a riečne usadeniny typu štrkov, pieskov, žúl až slieňov, miestami s polohami vápencov so sladkovodnou faunou. Štrky a piesky majú dominujúci podiel karbonátových hornín. Iba menej, napríklad v susednej obci Rakša je aj prímies vulkanického materiálu.

Zo starších treťohorných usadenín môžeme spomenúť úzky pruh eocénnych pieskovcov s vložkami karbonátových brekcií a zlepcov, ako aj numulitovú faunu od Blatnice.

Veľká Fatra je budovaná mohutnými súvrstvami karbonátov (dolomit a vápenec) patriacim k príkrovným sériám, ktoré morfológicky dominujú na celej kulise Veľkej Fatry. Za zmienku stojí ešte úzky pruh severovýchodne od Rakše tvorený kriedovými slieňitými vápencami.

Podobu kotliny vytvára rieka Turiec so svojimi prítokmi, tečúca z juhu na sever a v severnej časti kotliny rieka Váh, do ktorej sa Turiec vlieva.

4.3. Klimatické podmienky územia

Horské masívy čiastočne chránia obec pred vetrom a vytvárajú mierne teplú klímu s priemernou ročnou teplotou +7,5 C a dennými teplotami pohybujúcimi sa v rozmedzí od -4,8 C v zime do + 18,9 C v lete. V priemere spadne 750 mm zrážok, väčšinou v lete, najmenej vo februári. Mrzne asi 110 dní v roku, snehová pokrývka býva priemerne 50-80 dní. Prevládajúce vetry sú severozápadné až severovýchodné.

4.4. Rastlinstvo, živočíšstvo

Pestrý geologický podklad, najmä prítomnosť vápencov a dolomitov, podmienili mnohotvárne a rozmanité rastlinstvo, ktoré patrí do oblasti západokarpatskej kveteny. Najväčšia časť katastrálneho územia Hája leží v Turčianskej kotline, ktorá patrí k medzihorským kotlinám vnútorných Západných Karpát. Z vegetačného hľadiska je významná tým, že v poľadovom období prenikli cez ňu viaceré teplomilné druhy z dolín Nitry a Hrona až po úpätie Veľkej Fatry.

Z východnej strany nad obcou dominuje pohorie Veľkej Fatry, ktoré pre svoje mimoriadne prírodovedné hodnoty bolo v roku 2002 vyhlásené za národný park.

Najvýznamnejšou krajinotvornou zložkou sú lesy, tvorené najmä smrekom, bukom, jedľou, borovicou a javorom. Známy je tu najbohatší výskyt tisu obyčajného v strednej Európe.

Svoj dom tu má niekoľko veľmi vzácných endemických druhov rastlín (vyskytujú sa iba na určitom menšom území a nikde inde na svete). Z napríklad mak tatranský veľkofatranský, jarabina pekárovská, cyklámen fatranský a ďalšie.

Skalné steny a previsy sú domovom reliktných zvyškov spoločenstiev rastlín, ktoré sa tu zachovali z rôznych období postglaciálneho vývoja. Extrémne polohy skalnatých hrebeňov, brál a veží osídľujú porasty reliktných borovice lesnej. Pôvodná lesná pokrývka Turčianskej kotliny bola už od stredoveku odlesňovaná a postupne premenená na poli, lúky, pasienky.

Negatívne zásahy ľudskej činnosti v minulom storočí výrazne prispeli zániku mokradí. Následkom veľkoplošného odvodnenia zaniklo v polovici 70. rokov hájske rašelinisko, ktoré rozlohou 22,7 ha patrilo k najväčším v Turčianskej kotline. Nachádzalo sa na aluviálnej nive pravostranného prítoku Somolického potočka a siahalo až k štátnej ceste pri Turčianskeom Michale. Unikátne spoločenstvo tu vytvára šašina hrdzavá, ktorá patrí dnes k ku kriticky ohrozeným druhom zaradeným v Červenej knihe.

Reliktný výskyt tu mali viaceré ohrozené druhy slatín prvosienka pomúčená, rosička okrúhlostá, tučnica obyčajná, vachta trojlístá a viaceré druhy ostríc ako škripec dvojbliznový a ďalšie. Ku skutočnej ozdobe hájskej prírody patria dnes zachované zvyšky teplomilnej vegetácie na travertínových vyvýšeninách a náplavových terasách. Sekundárne travinobylinné xerothermné porasty rozširajú krásou kvitnúceho Ľanu žltého, Ľanu tenkolistého, čistca priameho, jagavky vetvitej, čiernohlávky veľkokvetej, hlaváča žltkastého, nevädzky porýnskej, veronikovca klasnatého a ďalšími druhmi.

Na izolovanej fosilnej travertínovej vyvýšenine rastie vzácny hadomor purpurový, ktorý má tu poslednú lokalitu v Turčianskej kotline. Na okraji borovicových porastov a vápencových

skál rastie klinček včasný pravý, poniklec slovenský, guľôčka srdcovitolistá, guľôčka bodkovaná, ostrica nízka a iné.

Viaceré doklady o niekdajšom rastlinstve hájskeho okolia zostávajú cenným dokumentom k poznaniu vývoja prírody regiónu Turca.

Bezstavovce - predstavujú najpočetnejšiu skupinu živých organizmov, keď ich počet na Zemi sa odhaduje na 15 až 20 miliónov druhov. Ich biologický a hospodársky význam je obrovský. Napriek tomu väčšina existujúcich druhov je pre človeka neznáma. Inak je chápaná existencia veľkého stavovca ako je napr. ryba, vták, medveď, jeleň či vlk, ako nejaké drobné mikroskopické prvky alebo o niečo väčšie červy, mäkkýše alebo hmyz. Ešte tak istý záujem vzbudí vo vode žijúci rak ale ďalšie skupiny unikajú všeobecnému záujmu. Preto sa ťažko vyberá vzorka najzaujímavejších zástupcov, ktoré obývajú katastrálne územie Hája.

Veľmi početnou a rozšírenou skupinou sú tu mäkkýše. Iste sme si už všimli prítomnosť známeho škodcu zeleniny slimáka škvrnitého alebo slizovca hrdzavého a slizniaka veľkého. V listnatom lese nájdeme západokarpatského endemita modrého - slizniaka karpatského a pri ňom najväčšieho zástupcu slimáka záhraného, ktorého zber vo voľnej prírode je už zakázaný. Z veľkej skupiny pavúkovcov najčastejšie sú pavúky kosce a roztoče. Z pavúkov domácností sa najskôr stretneme s pavúkom domovým a trasavkou kosovitou. Z koscov na stenách budov nájdeme kosca domového a kosca rožkatého. Z roztočov medzi najobávanejšie živočíchy patrí kliešť obyčajný. Vo vodnom prostredí potoku pri dedine z kôrovcov je častý krivák obyčajný, ktorý je aj indikátorom kvality vody, lebo žije len v najčistejších z nej a je tiež významnou zložkou potravy ďalších vodných živočíchov. Na sledovanom území Hája žije niekoľko tisíc druhov hmyzu. Na vodných biotopoch sú časté najmä efeméry a vážky. Z vážok najväčší je pásikovec. Prevažne lúčne biotopy ale i kroviny obývajú rôzne druhy rovnokrídlovcov a najnápadnejšia z nich je hlasno spievajúca kobylka zelená, kobylka spevavá. Na lesných lúkach je nápaditý červenokrídly koník výzgavý. Z bzdôch je pod lipami hojná cifruša bezkrídla. Z chrobákov treba uviesť zákonom chráneného fuzáča alpského. Za súmraku na okraji lesa lietajú svetielkujúce svietivky svätojánske a dnes už vzácna majka fialová, ktorá sa vyskytuje len tam, kde je ešte dostatok mravcov u ktorých prebieha jej vývoj. Najpočetnejšou skupinou hmyzu sú u nás blanokrídlovce: mravce, včely a osy, ktoré sú veľmi užitočné pri ničení iného hmyzu. Zaujímavé sú tiež motýle. Najskôr uvidíme lietať niektoré druhy dúhovcov, bielopásovcov a babôčok. V poslednom období čoraz častejšie vidieť vidlochvosta ovocného a feniklového. Najvzácnejší je jasoň červenooký, prísne chránený ako tretohorný relikť. Z nočných motýľov si všimneme na kvetoch lišaja marinkového a veľkého lišaja pupencového. Inou veľkou početnou skupinou hmyzu sú dvojkrídlovce: komáre a muchy. Človek si z dvojkrídlovcov najskôr všimne zástupcov nepríjemnej skupiny trápičov ako sú muškovitý, komárovitý a ovadovitý. K trápičom patria aj niektoré blchy, najmä blcha ľudská, blcha psia a blcha mačacia. Ostatné druhy blch dávajú prednosť iným teplokrvným živočíchom.

Stavovce - intravilán obce Háj a najmä jej najbližšie, ale aj široké okolie, tvorí vhodné životné prostredie pre mnohé druhy stavovcov. Z rýb v Somolickom potoku a v potoku Dolinka, ktorý preteká Nedožorskou dolinou, žije pstruh dúhový, pstruh potočný, ovsienka striebřistá, hrúz škvrnitý, slíž severný, plž severný, hlaváč bielooplutvý a hlaváč pásoplutvý. Obojživelníky zastupujú druhy ako salamandra škvrnitá, ktorá sa najčastejšie vyskytuje v listnatých a zmiešaných lesoch, z ďalších chvostnatých obojživelníkov sú v dolinách blízkej Nedožorskej doliny mlok horský, mlok karpatský, ktorého výskyt je obmedzený len na Karpaty. Zo žiab sa tu vyskytuje kunka žltobruchá, ropucha bradavičnatá, rosnička zelená a skokan hnedý.

Plazy - v okolí Hája a v samotnom intraviláne sú zastúpené druhmi jašterica krátkohlavá, jašterica živorodá, z beznohých jašterov sa na lúkach a pri lesoch vyskytuje slepúch lámavý, ktorý tak ako jašterica dokáže v nebezpečenstve odvrhnúť chvost a tak uniknúť nepriateľovi. V okolí tečúcich vôd sa vyskytuje užovka obojková, ktorá často svoje vajíčka znáša do kompostov v záhradách. Na suchých a teplých lúčkach sa jaštericami živí užovka hladká, ktorá je indikátorom relatívnej nenarušenosti životného prostredia. Podobne ako jašterica živorodá vystupuje do vysokých polôh Veľkej Fatry náš jediný jedovatý had, vretenica severná. Napriek nevelkým sympatiám ľudí k obojživelníkom a plazom sú všetky zaradené medzi chránené živočíchy. Medzi najobľúbenejšie stavovce patria vtáky. Aj v Háji a jeho okolí sa vyskytuje veľké množstvo druhov oživujúcich svojím spevom alebo farebnosťou túto časť Turca. Priamo v intraviláne sa po celý rok môžeme stretnúť s drozdom čiernym, hrdličkou záhradnou, vrabcom domovým a poľným, stehlíkom zeleným a pestrym, sýkorkou bieloľicou, belasou, stehlíkom konopiarom, strakou čiernozobou. V dobe hniezdzenia sa ku týmto druhom pridáva pinka lesná, drozd plavý, škorec lesklý, lastovička domová, belorítka domová, kanárik záhradný, trasochvost biely, slávik, červienka, muchárik sivý. V zimných mesiacoch k nim pribudnú havran poľný, strnádka žltá, hýr lesný, stehlík čížavý, pinka severská. V predhorí Veľkej Fatry sa vyskytujú ďalšie typické lesné druhy vtákov ako sú kukučka, brhlík lesný, d'ateľ veľký, sojka škriekavá, d'ateľ čierny, žlna sivá, myšiak lesný, jastrab lesný, sova lesná, myšiarka ušatá a sýkorka čiernohlavá. V lesoch sa v hniezdnom období vyskytuje penica čiernohlavá a kolibkárik čibčavý, sokol sťahovavý, orol skalný, tetrov hlucháň. Na poliach a lúkach sú typickými druhmi bocian biely, zriedkavá jarabica poľná, škovránky, hraboše a iné hlodavce, ktoré loví sokol myšiar.

Cicavce - patria k najznámejším živočíchom aj v okolí Hája. Patria k nim piskor lesný, bielozubka krpata, krt podzemný, niektoré druhy netopierov potkan hnedý, myš domová, kuna skalná, lasica myšožravá a hranostaj čiernochvostý. Zriedkavejšie sa tu vyskytuje jež bledý, piskor malý a hraboš podzemný. Ďalej je to tchor tmavý a líška hrdzavá. Na okolitých lúkach a poliach žije zajac poľný, hraboš poľný, srnec lesný, potravu tu hľadá diviak lesný. Pri tečúcich a stojatých vodách žije duloonica vodná menšia, hryzec vodný, ondatra pižmová, potkan hnedý, vydra riečna. V lesoch sa môžeme stretnúť s vevericou stromovou, hrdziakom lesným, ryšavkou lesnou, plchom sivým lieskovým, kunou lesnou, líškou hrdzavou, diviakom lesným, srncom lesným, jeleňom lesným, ktorý vychádza za potravou aj na polia a lúky, hrabošom podzemným, jazvecom lesným. Z veľkých šeliem sa v lesoch vyskytuje medveď hnedý, rys ostrovid, veľmi zriedkavo sa tu vyskytuje mačka divá, ktorú z jej prostredia vytláča práve rys ostrovid a občas tu lovia svorky vlkov dravých plniace v zdravých lesných ekosystémoch úlohu regulátorov raticovej zveri a zdravotnej polície tým, že odstraňujú choré a slabé jedince.

4.5. Lokality Natura 2000

Veľká Fatra

Výmera [ha] : 60 480

Prekrytie so sieťou CHÚ : 93 %

V pôsobnosti : NP Veľká Fatra, NAPANT, CHKO Poľana

Lokalizácia chráneného územia :

Kraj : Žilinský, Banskobystrický

- Okres :** Banská Bystrica, Martin, Ružomberok, Turčianské Teplice
- Kataster :** Donovaly, Dolný Harmanec, Motyčky, Staré Hory, Turecká, Špania Dolina, Harmanec, Kordíky, Nolčovo, Turčianska Štiavnička, Podhradie nad Váhom, Konské, Sklabinský Podzámok, Sklabiňa, Záborie, Turčianske Jaseno, Belá, Necpaly, Dulice, Folkušová, Blatnica, Ľubochňa, Hubová, Ružomberok, Liptovská Osada, Liptovská Lúžna, Liptovské Revúce, Mošovce, Rakša, Háj, Dolná Štubňa, Čremošné, Horná Štubňa, Horný Turček
- Charakteristika :** Dravce, sovy a ostatné druhy vtákov viazané na rozľahlé lesné komplexy a skalné biotopy tu nachádzajú mimoriadne vhodné podmienky pre hniezdenie a prežívanie. Najvýznamnejšími sú sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), výr skalný (*Bubo bubo*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), tetrov hoľniak (*Tetrao tetrix*) a tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*).

Odôvodnenie návrhu ochrany:

Veľká Fatra je jedným z troch najvýznamnejších území na Slovensku pre hniezdenie druhov sokol sťahovavý (*Falco peregrinus*), jariabok hôrny (*Bonasa bonasia*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*), d'ateľ trojprstý (*Picoides tridactylus*). Pravidelne tu hniezdi viac ako 1% národnej populácie druhov výr skalný (*Bubo bubo*), sova dlhochvostá (*Strix uralensis*), bocian čierny (*Ciconia nigra*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), žlna sivá (*Picus canus*), žltouchvost lesný (*Phoenicurus phoenicurus*), muchár sivý (*Muscicapa striata*), orol skalný (*Aquila chrysaetos*), tetrov hoľniak (*Tetrao tetrix*), tetrov hlucháň (*Tetrao urogallus*), kuvik kapcavý (*Aegolius funereus*), kuvik vrabčí (*Glaucidium passerinum*), d'ateľ čierny (*Dryocopus martius*), d'ateľ bieločrptý (*Dendrocopos leucotos*), muchárik červenohrdlý (*Ficedula parva*) a muchárik bieločrptý (*Ficedula albicollis*).

4.6. Územie ochranného pásma

Územie ochranného pásma II. stupňa prírodných liečivých zdrojov v Turčianskych Tepliciach je v okrese Turčianske Teplice, v katastrálnych územiach Turčianske Teplice, Diviaky, Háj a Dolná Štubňa. Ochranné pásmo II. stupňa je vyznačené v mapovom podklade.

V ochrannom pásme II. stupňa v Turčianskych Tepliciach sa zakazuje

1. zriaďovať skládky odpadov bez stanoviska ministerstva zdravotníctva,
2. spaľovať nebezpečné odpady,
3. zriaďovať veľkokapacitné farmy zvierat
4. používať leteckú aplikáciu hnojív a ochranných chemických látok bez stanoviska ministerstva zdravotníctva,
5. budovať nové dopravné zariadenia a komunikácie bez podrobného inžiniersko geologického a hydrogeologického prieskumu,
6. vykonávať banskú činnosť a činnosti vykonávané banským spôsobom bez hydrogeologického prieskumu,
7. vykonávať geologické práce bez hydrogeologického prieskumu,
8. vykonávať ťažbu dreva bez písomného súhlasu odborného lesného hospodára⁴⁾ a schváleného projektu ťažby ministerstvom zdravotníctva,
9. povoľovať odber a odoberať podzemné vody v množstve vyššom ako 0,5 l.s-1 bez stanoviska ministerstva zdravotníctva.

4.7. Mikroregión Turčiansko-Čremošňiansky

Bol založený v júni 2003. Jeho zakladateľmi bolo mesto Turčianske Teplice a obce Čremošné, Rakša a Háj.

Medzi základné predmety činnosti mikroregiónu patria:

- Zabezpečiť všestranný rozvoj mikroregiónu včítane infraštruktúrneho, dopravného, turistického a kultúrneho rozvoja

- Vytvorenie štandardného lyžiarskeho strediska so službami pre návštevníkov a s ďalším riešením celoročného rozvoja cestovného ruchu v regióne
- Prostredníctvom cestovného ruchu zabezpečiť všeobecnú prosperitu územia
- Nadviazanie spolupráce s mikroregiónmi na území SR ako aj mimo územia, v záujme obojstranného územného rozvoja

4.8. Životné prostredie a odpadové hospodárstvo

Súčasný stav kvality životného prostredia obce a záujmového regiónu je výsledkom vzájomného priestorového a časového pôsobenia stresových faktorov rôznej intenzity. Obec je členom Združenia obcí na ochranu životného prostredia horného Turca, ktoré má vlastnú skládku odpadov, čím je z dlhodobého hľadiska zabezpečené ukladanie odpadov.

4.8.1. Voda

Právna starostlivosť o vodu je vymedzená v zákone č. 184/2002 Z.z. o vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (vodný zákon) s účinnosťou od 1. júna 2002. Tento zákon vytvára podmienky na všestrannú ochranu povrchových vôd a podzemných vôd vrátane vodných ekosystémov a od vôd priamo závislých krajinných ekosystémov, na zlepšenie stavu povrchových vôd a na ich účelné a hospodárne využívanie.

Voda podľa Ústavy Slovenskej republiky je vo vlastníctve štátu a na jej nakladanie podľa povahy veci je potrebné povolenie, príp. súhlas príslušného vodohospodárskeho orgánu. Zákon ochrany vodných pomerov a vodárenských zdrojov rozoznáva v územnej ochrane chránené vodohospodárske oblasti, ochranné pásma vodárenských zdrojov, citlivé oblasti, zraniteľné oblasti.

Obec, podobne ako prevažná časť okresu Turčianske Teplice, patrí do ochranného pásma prírodných liečivých vôd v zmysle vyhlášky Ministerstva zdravotníctva SR z 1. júla 2007.

Z areálovo - bodových konfliktov má najpodstatnejší význam absencia odkanalizovania (akumulácia odpadových vôd v žumpách a septikoch), úprava potoka a neprehľadná situácia pri útlme poľnohospodárskej činnosti.

V dôsledku vysokej priepustnosti zvodneného prostredia sa stáva problémom sekundárne znečistenie podzemných vôd poľnohospodárskou a priemyselnou výrobou.

4.8.2. Ovzdušie

Zákon č. 478/2002 Zb. o ochrane ovzdušia, ktorým sa dopĺňa zákon č. 401/1998 Z.z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia v znení neskorších predpisov (zákon o ovzduší) upravuje práva a povinnosti právnických a fyzických osôb pri ochrane ovzdušia pred vnášaním znečisťujúcich látok ľudskou činnosťou a spôsobom obmedzenia následkov znečisťovania.

Z hľadiska kvality ovzdušia záujmové územie nepatrí medzi zaťaženými oblasťami, ako aj širšie územie regiónu horný Turiec. Okres Turčianske Teplice patrí v rámci SR z hľadiska znečistenia ovzdušia k menej zaťaženým územiam (čo je dôsledok spolupôsobenia

viacerých faktorov: nížinný reliéf, absencia priemyselných závodov znečisťujúcich ovzdušie). Na znečisťovanie ovzdušia sa v regióne v podstatnej miere podieľajú existujúce stacionárne zdroje znečisťovania ovzdušia – hydinársky podnik v Turčianskych Tepliciach a poľnohospodárske družstvo a automobilová doprava, ktoré zaťažujú ovzdušie hlavne tuhými znečisťujúcimi látkami, SO₂, NO₂ a CO.

Rozhodujúce je znečistenie ovzdušia malými zdrojmi (lokálne kúreniská, malé prevádzky bez odlučovacích zariadení, s nekvalitným uhlím ako i zastaranými technologickými zariadeniami). Nemalý podiel na vysokej prašnosti má veterná erózia a poľnohospodárstvo. Závažné lokálne ohrozenia v znečistení ovzdušia spôsobujú v zberovej sezóne sušičky poľnohospodárskych podnikov ako i aplikácia umelých pesticídov.

V obci Háj sa nenachádzajú výraznejšie (stredné) zdroje znečistenia ovzdušia.

4.8.3. Pôda

Z hľadiska kvality pôdneho fondu prevažná časť územia disponuje kvalitným pôdnym fondom Slovenska.

Pôdne pomery obce sú veľmi priaznivé pre rozvoj poľnohospodárstva, avšak s intenzívnym poľnohospodárstvom dochádza k zvyšovaniu veternej erózie. Kontaminované pôdy sa nenachádzajú v k.ú. obce. Všetky druhy pôd v rámci PPF v posledných desaťročiach dlhodobým pôsobením intenzifikačných činiteľov (nedoriešené koncovky v chovoch hospodárskych zvierat, veľkoblokový systém hospodárenia na ornej pôde, zjednodušené oševné procesy, chemizácia a mnohé ďalšie aktivity) a všeobecným zhoršovaním kvality životného prostredia utrpeli na kvalite, čiže sa znížila ich prirodzená úrodnosť.

4.8.4. Lesy

Základným právnym predpisom upravujúcim starostlivosť o lesy je zákon č. 61/1977 Zb. o lesoch, v znení neskorších predpisov. Podľa tohto zákona sú lesy jedným z najväčších bohatstiev Slovenska, sú jednou zo základných zložiek životného prostredia a poskytujú trvalý zdroj dreva pre priemyselné odvetvia. Lesy ovplyvňujú a zlepšujú podnebie, vodné a pôdne pomery, vytvárajú prirodzené prostredie pre mnohé druhy rastlín a živočíchov, aj ich spoločenstiev, uchovávajú prírodné krásy a sú aj zdrojom zdravia a osvieženia obyvateľstva.

V záujmovom území lesy majú malú veľkú rozlohu vzhľadom na hranicu Národného parku Veľká Fatra, ktorý je pozitívnym ale i obmedzujúcim faktorom pre rozvoj obce.

4.8.5. Hluk a vibrácie

K negatívnym faktorom, ktoré pôsobia nepriaznivo a zhoršujú kvalitu životného prostredia, patria hluk a vibrácie. Ochrana obyvateľstva pred nadmerným hlukom a vibráciami je ošetrovaná zákonom č. 272/1994 Z.z. o ochrane zdravia ľudí. Prípustná hodnota hluku od roku 1997 je 60 dB pre dennú dobu a 50 dB pre nočnú dobu.

V záujmovom území najväčším zdrojom hluku je intenzívna doprava prechádzajúca obytnou zónou.

4.8.6. Odpadové hospodárstvo

Základným právnym predpisom pri predchádzaní vzniku odpadov a pri nakladaní s odpadmi je zákon č. 223/2001 Z.z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť 1. júla 2001.

Účelom odpadového hospodárstva v zmysle zákona o odpadoch je predchádzať vzniku odpadov, obmedzovať ich tvorbu, znižovať nebezpečné vlastnosti odpadov a prednostne zabezpečiť zhodnocovanie odpadov pred ich zneškodňovaním.

Infraštruktúru odpadového hospodárstva predstavujú zariadenia a objekty na nakladanie s odpadmi. Riešenie problematiky komunálneho odpadu a nový prístup k odpadom má vplyv na zlepšenie stavu životného prostredia a rast životnej úrovne obyvateľstva. Základným spôsobom zneškodňovania komunálneho odpadu je skládkovanie.

Vzhľadom na prevažne poľnohospodársky ráz územia (s menším podielom priemyselnej výroby) významný podiel na celkovej skladbe odpadu má odpad organického pôvodu popri samotnom KO. Podstatná časť nevyužívaných odpadov sa zneškodňuje ukladaním na skládky a len menšia časť sa spaľuje. V budúcnosti by bolo vhodné zaviesť intenzívnejší separovaný zber hodnotiteľných odpadov tak, aby sa dosiahlo zapojenie 70% obyvateľov a množstvo separovaného odpadu v roku 2008 tvorilo 40 kg/obyvateľ za rok, ďalej podporuje triedenie komunálneho odpadu a kompostovanie biologického odpadu. Cieľom tohto kroku je :

- zníženie záťaže životného prostredia odpadmi určenými na zneškodnenie,
- zníženie obsahu škodlivín v odpade,
- zabezpečenie priemyselného využitia surovín, ktoré môžu nahradiť základné materiály a tak znížiť požiadavky na ťažbu prírodných zdrojov a energií.

V obci je zavedený komplexný separovaný zber odpadu (vrátane PET fliaš, skla i papiera). Akumulátory sú zozbierané v zbernom mieste pri obecnej úrade v mesačných intervaloch, kým elektrické stroje sú zozbierané v polročných intervaloch. V nasledujúcich rokoch bude potrebné ďalej zvýšiť informovanosť občanov o separovanom zbere.

V celkovom hodnotení úroveň životného prostredia je 2. stupňa, čo znamená, že je to prostredie vyhovujúce.

Územný plán Žilinského samosprávneho kraja v oblasti odpadového hospodárstva navrhuje medzi inými v záujmovom priestore:

- zabezpečiť postupnú sanáciu a rekultiváciu nevyhovujúcich skládok odpadov a starých environmentálnych záťaží,
- sanovať prednostne skládky lokalizované v územiach prvkov regionálneho územného systému ekologickej stability a v územiach, kde bezprostredne ohrozujú zložky životného prostredia,
- zabezpečiť lokality pre výstavbu zariadení súvisiacich s triedením, recykláciou, využívaním a zneškodňovaním odpadov v obciach určených v územnom pláne,
- zneškodňovanie nevyužitých komunálnych odpadov riešiť prednostne na zabezpečených regionálnych skládkach odpadov obciach určených v územnom pláne,
- zabezpečiť na území kraja plochy pre plánovaný systém kontajnerizácie pre nakladanie s nebezpečným odpadom a sieť recyklačných stredísk nebezpečných odpadov
- doriešiť zneškodňovanie odpadov zo zdravotníckych zariadení na území kraja,
- vytvoriť systémové podmienky pre rozvoj podnikateľskej sféry v oblasti využívania a spracovania odpadov v zmysle navrhovaných opatrení, vyšpecifikovaných v textovej časti návrhu územného plánu veľkého územného celku Žilinský kraj.

Ďalšie návrhy a odporúčania:

- v miestach s intenzívnou veternou a vodnou eróziou zabezpečiť protieróznú ochranu pôdy vedením prvkov územného systému ekologickej stability
- odstrániť skládky odpadu lokalizované na území prvkov územného systému ekologickej stability
- revitalizovať toky upravené na kanálový typ, kompletizovať sprievodnú vegetáciu výsadbou pásu domácich druhov drevín a krovín pozdĺž tokov zvýšením podielu trávnych porastov na plochách okolitých mikrodepresií, čím vzniknú podmienky na realizáciu navrhovaných biokoridorov pozdĺž tokov
- vhodnými technickými, biologickými, ekologickými, ekonomickými a právnymi opatreniami prinavrátiť pôvodný charakter krajiny v územiach dotknutých výraznou výstavbou
- v lesnom hospodárstve zabezpečovať postupnú obnovu prirodzeného drevinového zloženia porastov, zabezpečovať obnovu porastov, zvyšovať podiel lesov osobitného určenia, zachovať pôvodné zvyšky klimaxových lesov
- regulovať rozvoj rekreácie v lokalitách tvoriacich prvky územných systémov ekologickej stability, v lesných ekosystémoch využívať rekreačný potenciál v súlade s ich únosnosťou
- z hľadiska ochrany biodiverzity zachovať plochy s krovinovými spoločenstvami, vodnými plochami, lúkami, pieskovými presypmi a ďalšími biotopmi významnými ako genofondové lokality
- uprednostňovať prirodzenú obnovu, dodržiavať prirodzené druhové zloženie drevín pre dané lesné typy (postupná náhrada nepôvodných drevín pôvodnými) pri obnove lesných porastov, na maximálne možnú mieru obmedziť ťažbu veľkoplošnými holorubmi
- usmerniť využívanie ornej pôdy v súlade s produkčným potenciálom a s ohľadom na náročnosť, vlhkosť a zrnitosť pôd, optimalizovať štruktúru pestovaných plodín v rámci osevných postupov
- regulovať používanie chemických prostriedkov z dôvodu ochrany vodných zdrojov v oblastiach chránených krajinných oblastí
- výrazne zvýšiť podiel nelesnej drevinnej vegetácie, ozeleniť vodné toky a kanály v oblastiach intenzívne poľnohospodársky využívané krajiny; pri realizácii postupovať v súlade s projektmi pozemkových úprav
- zabezpečiť zladenie dopravných koridorov, sídiel a iných technických prvkov s okolitou krajinou najmä v miestach konfliktov s prvkami územného systému ekologickej stability

5. ŠTATISTICKÉ UKAZOVATELE:

<i>Základná charakteristika (31.12.2005)</i>	
Kód obce	512265
Názov okresu	Turčianske Teplice
Názov kraja	Žilinský
Štatút obce	obec
PSČ	039 01
Telefónne smerové číslo	043
Prvá písomná zmienka o obci - meste - rok	1264
Nadmorská výška stredu obce - mesta v m	508
Celková výmera územia obce [m ²]	9 331 809
Hustota obyvateľstva na km ²	52

<i>Spádovosť obce (31.12.2005)</i>	
Sídlo matričného úradu	Turčianske Teplice
Sídlo pracoviska daňového úradu	Turčianske Teplice
Sídlo pracoviska Obvodného oddelenia policajného zboru	Turčianske Teplice
Sídlo Okresného súdu	Martin
Sídlo Okresného riaditeľstva Hasičského a záchranného zboru	Turčianske Teplice
Sídlo pracoviska obvodného úradu	Martin
Sídlo Územnej vojenskej správy	Žilina
Sídlo územného Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny	Martin
Sídlo Obvodného úradu životného prostredia	Martin

5.1 Základná vybavenosť obce

<i>Technická vybavenosť (31.12.2005)</i>	
Pošta	nie
Káblová televízia	nie
Verejný vodovod	áno
Verejná kanalizácia	nie
Kanalizačná sieť pripojená na ČOV	nie
Rozvodná sieť plynu	nie
Najbližšia zastávka vlakov osobnej dopravy - názov	Turčianske Teplice
Najbližšia zastávka vlakov osobnej dopravy - vzdialenosť v km	2

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

Šport (31.12.2005)

Kúpalisko umelé alebo prírodné	nie
Telocvična	nie
Ihrisko pre futbal (okrem školských)	áno

Kultúra (31.12.2005)

Knižnica	áno
Videopožičovňa a DVD požičovňa	nie
Kino stále	nie

Zdravotníctvo (31.12.2005)

Lekárne a výdajne liekov	nie
Samostatné ambulancie praktického lekára pre dospelých	nie
Samostatné ambulancie praktického lekára pre deti a dorast	nie
Samostatné ambulancie praktického lekára stomatólóga	nie
Samostatné ambulancie praktického lekára gynekológa	nie

Životné prostredie (31.12.2005)

Skládka komunálneho odpadu	nie
Množstvo komunálneho odpadu v tonách	117,0
Využívaný komunálny odpad v tonách	1,0
Zneškodňovaný komunálny odpad v tonách	110,0

Vybrané služby (1.10.2007)

Predajňa potravinárskeho tovaru	nie
---------------------------------	-----

Predajňa potravín a zmiešaného tovaru 2 x	áno
Pohostinské odbytové stredisko	áno
Predajňa nepotravinárskeho tovaru	nie
Predajňa pohonných látok	nie
Zariadenie pre údržbu a opravu motorových vozidiel Autoservis J. Požesky	áno
Predajňa súčastok a príslušenstva pre motorové vozidlá p. Šurin 2 x	áno
Hotel (motel, hotel)	nie
Penzión *** až *	nie
Turistická ubytovňa **, *	nie
Chatová osada *** až *	nie
Kemping ***** až *	nie
Ostatné hromadné ubytovacie zariadenia	nie
Chov hovädzieho dobytku, oviec, králikov	áno

5.2 Obyvateľstvo

Najstaršie výsledky sčítania obyvateľstva pochádzajú z XVIII. Storočia. V roku 1715 mala obec 22 domácností, v roku 1785 už 83 domov a 464 obyvateľov.

<i>rok</i>	<i>Počet obyvateľov</i>	<i>Počet domov</i>
1785	464	83
1828	637	92
1880	569	neevidované
1961	594	neevidované
1970	540	neevidované
1980	579	neevidované
1991	466	124
2001	485	125
2007	464	142

Štruktúra obyvateľstva k 31.12. 2005

Počet obyvateľov spolu	484
muži	232
ženy	252
Predproduktívny vek (0-14) spolu	84
Produktívny vek (15-54) ženy	128
Produktívny vek (15-59) muži	161
Poproduktívny vek (55+Ž, 60+M) spolu	111
Počet sobášov	0
Počet rozvodov	1

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

Počet živonarodených spolu	2
muži	0
ženy	2
Počet zomretých spolu	8
muži	3
ženy	5
Celkový prírastok (úbytok) obyv. spolu	6
muži	4
ženy	2

pasenie oviec na „Babe“

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

<i>Vybrané výsledky zo sčítania ...</i>		
Ukazovateľ	1991	2001
<i>Bývajúce obyv. podľa národností.:</i>		
Slovenská %	99,14	99,18
Maďarská %	0,00	0,00
Rómska %	0,00	0,00
Rusínska %	0,00	0,00
Ukrajinská %	0,00	0,00
Česká %	0,43	0,62
Moravská %	0,00	0,00
Sliezska %	0,00	0,00
Nemecká %	0,21	0,21
Poľská %	0,00	0,00
<i>Bývajúce obyvateľstvo podľa náboženského vyznania:</i>		
Rímskokatolícke %	20,39	28,04
Evanjelické %	60,52	62,27
Gréckokatolícke %	0,00	0,00
Pravoslávne %	0,00	0,00
Čs. Husitské %	0,00	0,00
Bez vyznania %	3,65	7,22
Ostatné %	0,00	0,00
Nezistené %	15,45	2,27

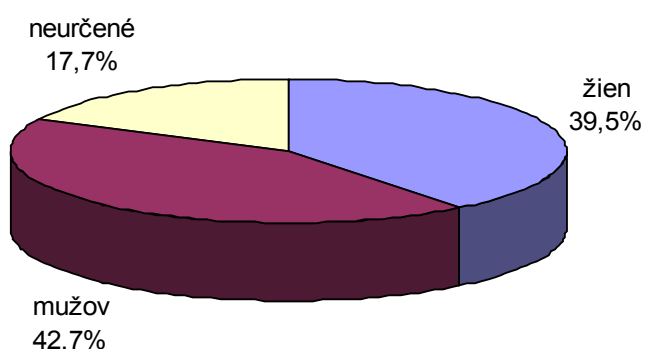
© Štatistický úrad Slovenskej republiky

6. PRIESKUM OBYVATEĽSTVA:

Grafické vyhodnotenie otázok dotazníka

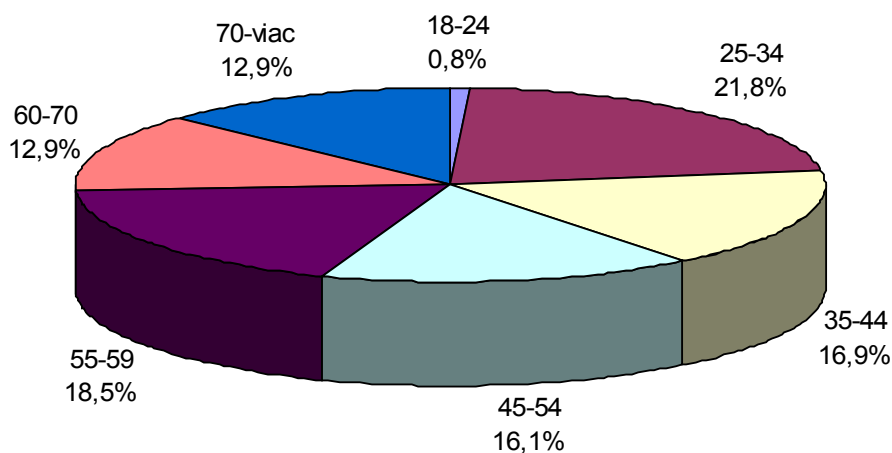
1. otázka – štruktúra respondentov

	žien	mužov	neurčené	spolu
počet	49	53	22	124
%	39,5%	42,7%	17,7%	100%

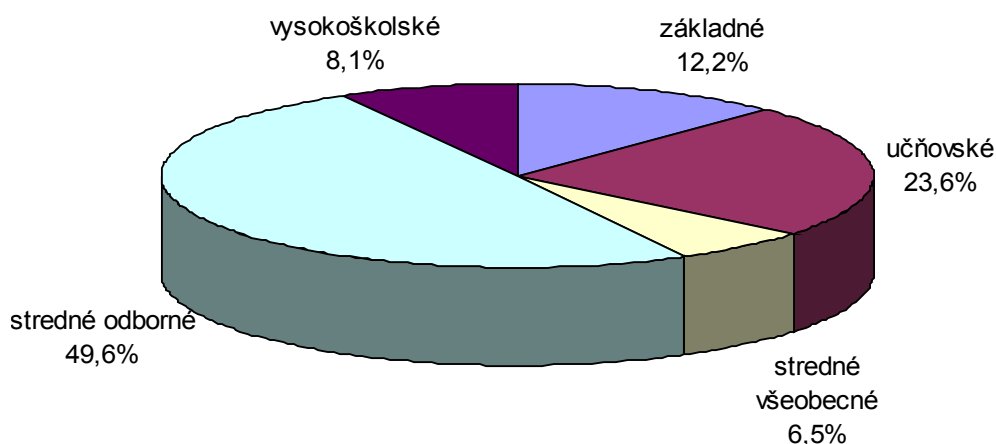
2. otázka – veková štruktúra respondentov

vek	18 - 24	25 - 34	35 - 44	45 - 54	55 - 59	60 - 70	70 - viac	spolu
počet	1	27	21	20	23	16	16	124
%	0,8%	21,8%	16,9%	16,1%	18,5%	12,9%	12,9%	100%

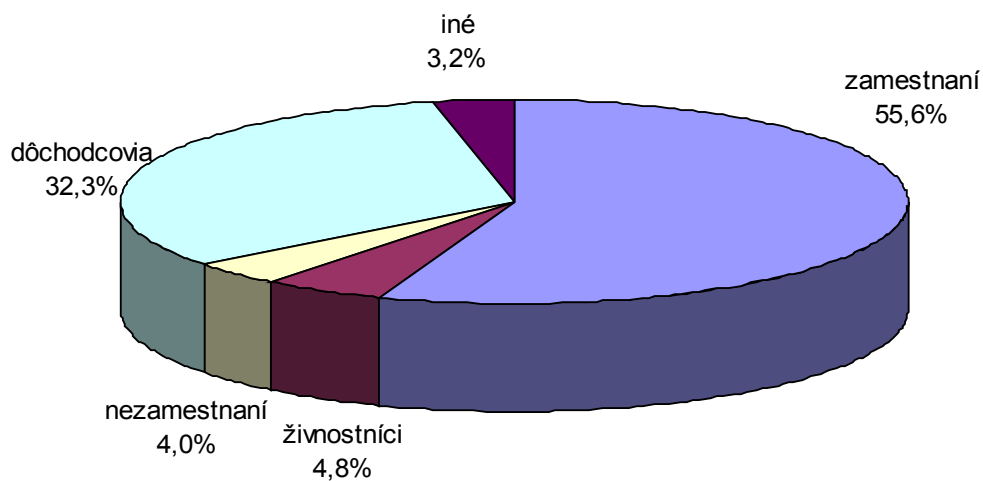
3. otázka – vzdelanie

	základné	učňovské	stredné všeobecné	stredné odborné	vysokoškolské	spolu
počet	15	29	8	61	10	123
%	12,2%	23,6%	6,5%	49,6%	8,1%	100%

4. otázka – pracovný pomer

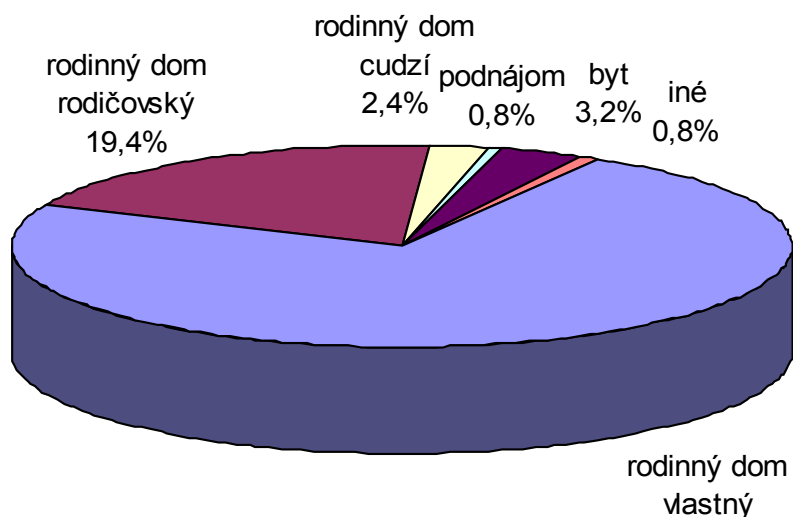
	zamestnaní	živnostníci	nezamestnaní	dôchodcovia	iné	spolu
počet	69	6	5	40	4	124
%	55,6%	4,8%	4,0%	32,3%	3,2%	100%

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

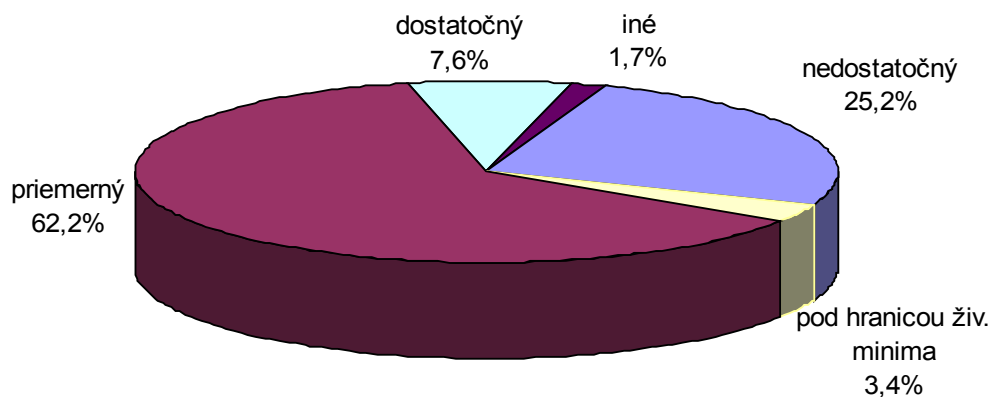
5. otázka – bývanie

	rodinný dom vlastný	rodinný dom rodičovský	rodinný dom cudzí	podnájom	byt	iné	spolu
počet	91	24	3	1	4	1	124
%	73,4%	19,4%	2,4%	0,8%	3,2%	0,8%	100%

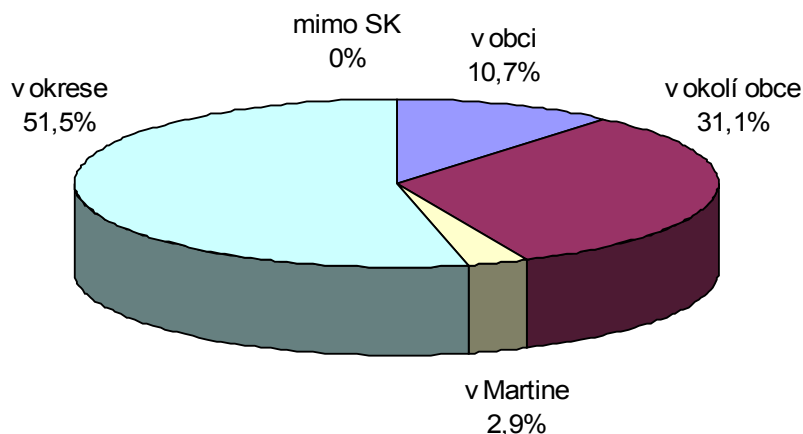
6. otázka – subjektívne ohodnotenie výšky príjmu respondentov

	nedostatočný	pod hranicou živ. minima	priemerný	dostatočný	iné	spolu
počet	30	4	74	9	2	119
%	25,2%	3,4%	62,2%	7,6%	1,7%	100%

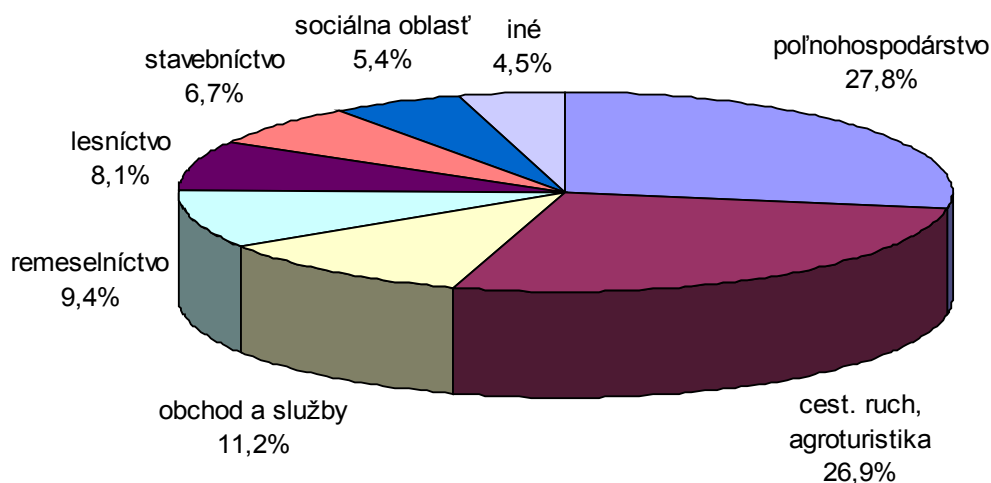
7. otázka – predstava o mieste zamestnania

	v obci	v okolí obce	v Martine	v okrese	mimo SK	iné	spolu
počet	11	32	3	53	0	4	103
%	10,7%	31,1%	2,9%	51,5%	0%	3,9%	100%

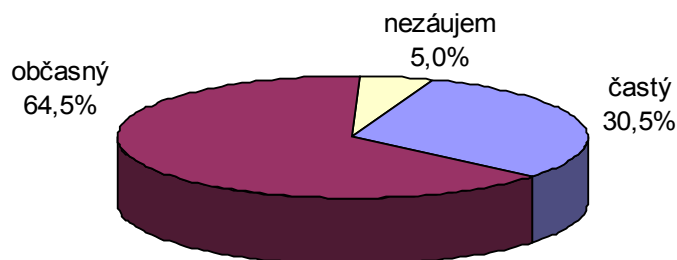
8. otázka – subjektívne ohodnotenie výšky príjmu respondentov

	počet	%
poľnohospodárstvo	62	27,8%
cestovný ruch, agroturistika	60	26,9%
obchod a služby	25	11,2%
remeselníctvo	21	9,4%
lesníctvo	18	8,1%
stavebníctvo	15	6,7%
sociálna oblasť	12	5,4%
iné	10	4,5%
hlasov spolu	223	100%

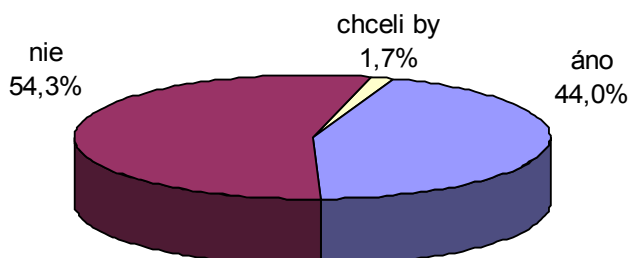
9. otázka – záujem občanov o dianie v obci

	častý	občasný	nezáujem	spolu
počet	37	78	6	121
%	30,5%	64,5%	5,0%	100%

10. otázka – členstvo občanov v združení alebo spolku

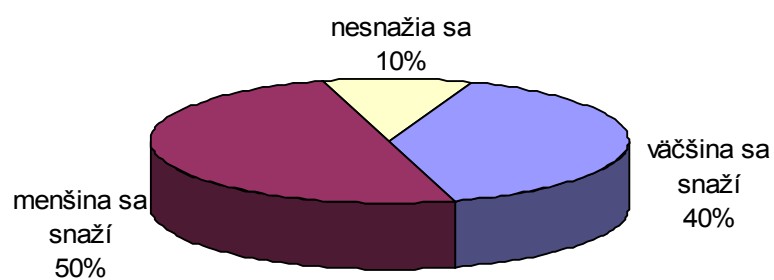
	áno	nie	chceli by	spolu
počet	51	63	2	116
%	44,0%	54,3%	1,7%	100%

11. otázka – Ohodnotenie aktívnosti spoluobčanov skrášliť - spríjemniť život v obci a prostredie

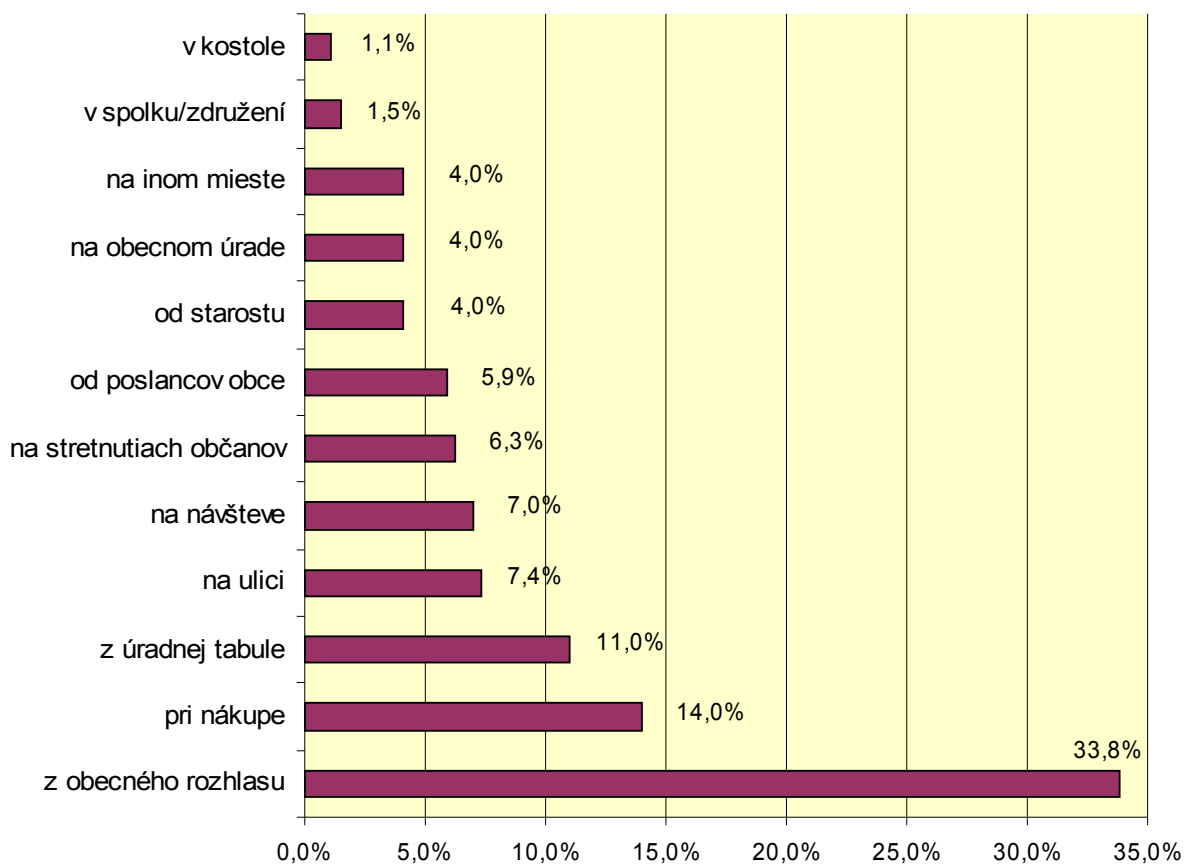
	väčšina sa snaží	menšina sa snaží	nesnažia sa	spolu
počet	48	60	12	120
%	40%	50%	10%	100%

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

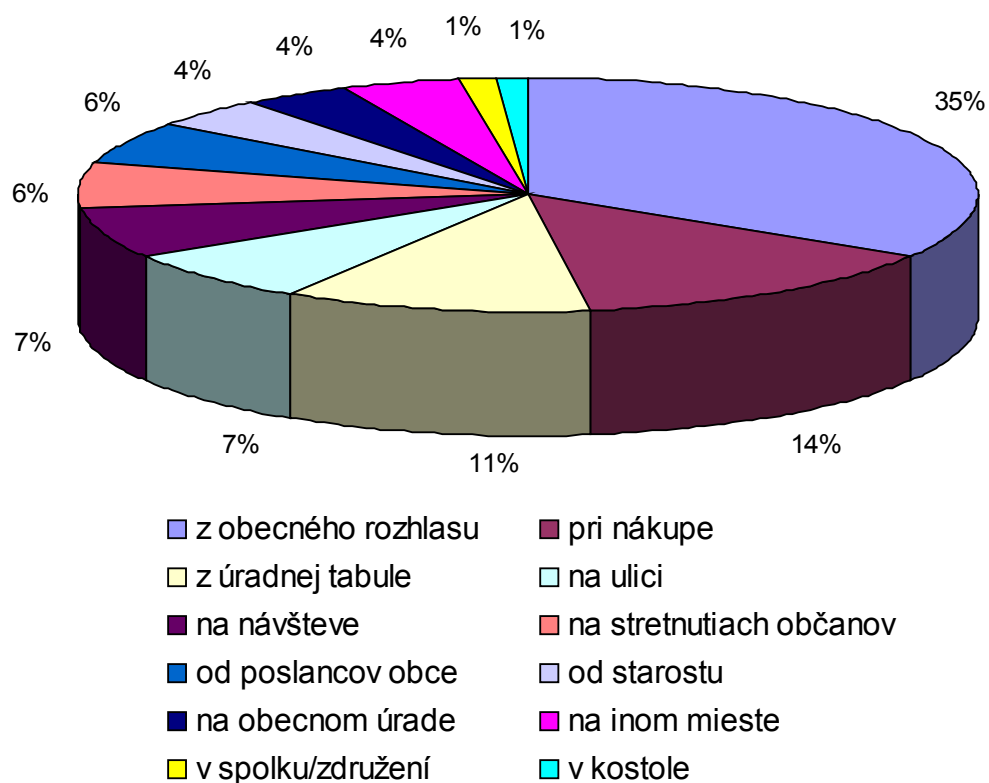

12. otázka – zdroje občanov získavania informácií o dianí obce

zdroj	počet	%
z obecného rozhlasu	92	33,8%
pri nákupe	38	14,0%
z úradnej tabule	30	11,0%
na ulici	20	7,4%
na návšteve	19	7,0%
na stretnutiach občanov	17	6,3%
od poslancov obce	16	5,9%
od starostu	11	4,0%
na obecnom úrade	11	4,0%
na inom mieste	11	4,0%
v spolku/združení	4	1,5%
v kostole	3	1,1%
z obecných novín	0	0,0%
spolu	272	100%

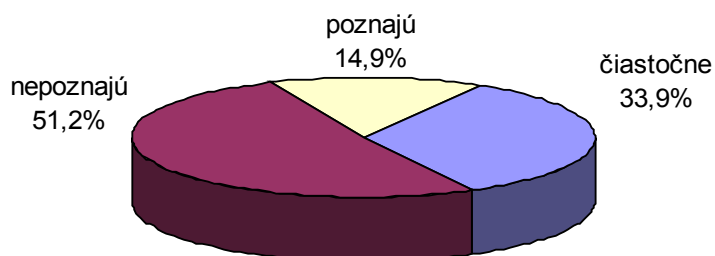

Zdroje informácií pre občanov

13. otázka – miera oboznámenosti občanov s rozvojovými prioritami obce

	čiastočne	nepoznajú	poznajú	spolu
počet	41	62	18	121
%	33,9%	51,2%	14,9%	100%

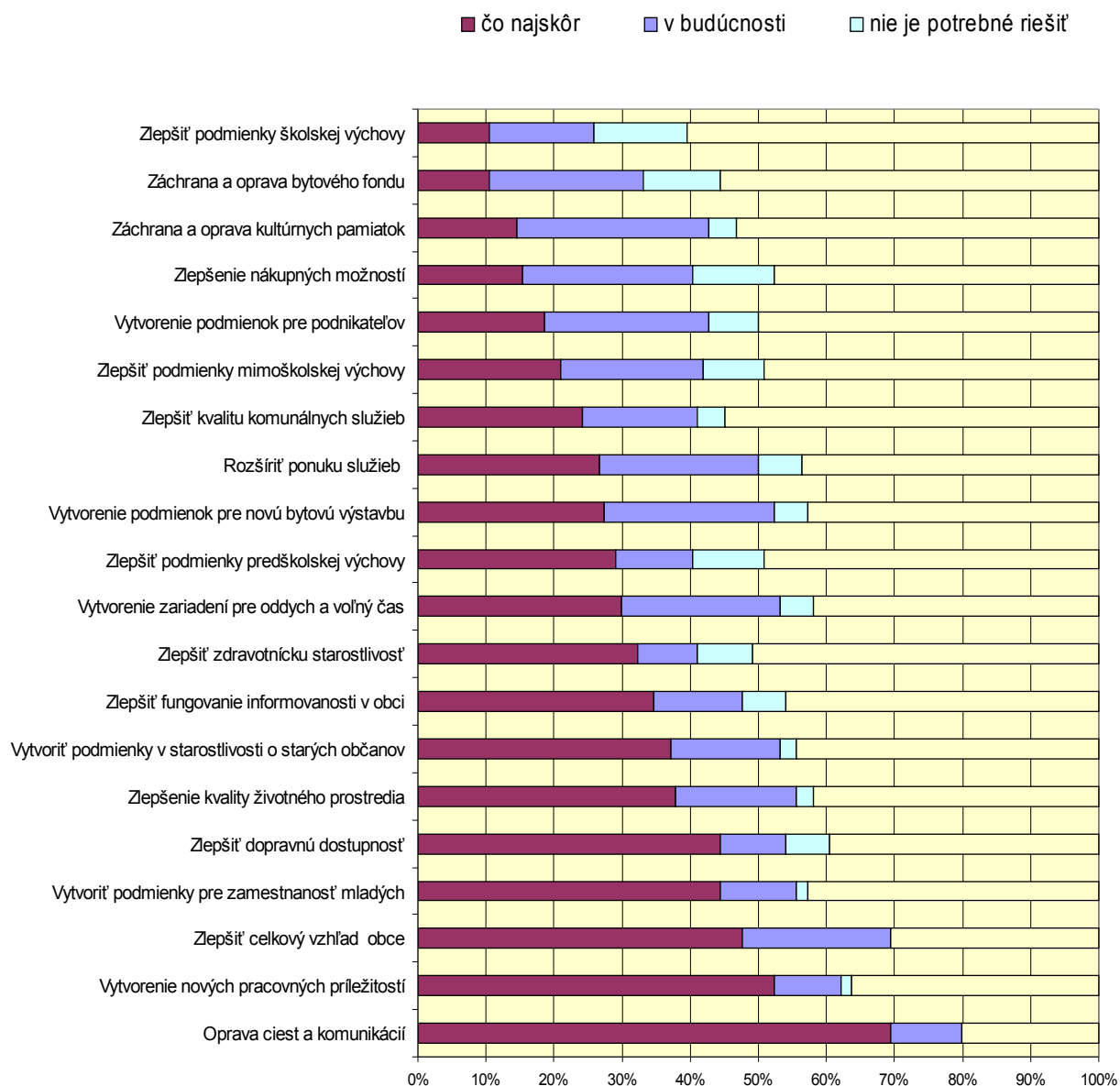

14. otázka – Problémové oblasti, ktoré je potrebné riešiť podľa názoru občanov

č.	názov oblasti	čo najskôr		v budúcnosti		nie je potrebné riešiť	
		počet	%	počet	%	počet	%
1	Oprava ciest a komunikácií	86	69,4%	13	10,5%	0	0,0%
2	Vytvorenie nových pracovných príležitostí	65	52,4%	12	9,7%	2	1,6%
3	Zlepšiť celkový vzhľad obce	59	47,6%	27	21,8%	0	0,0%
4	Vytvoriť podmienky pre zamestnanosť mladých	55	44,4%	14	11,3%	2	1,6%
5	Zlepšiť dopravnú dostupnosť	55	44,4%	12	9,7%	8	6,5%
6	Zlepšenie kvality životného prostredia	47	37,9%	22	17,7%	3	2,4%
7	Vytvoriť podmienky v starostlivosti o starých občanov	46	37,1%	20	16,1%	3	2,4%
8	Zlepšiť fungovanie informovanosti v obci	43	34,7%	16	12,9%	8	6,5%
9	Zlepšiť zdravotnícku starostlivosť	40	32,3%	11	8,9%	10	8,1%
10	Vytvorenie zariadení pre oddych a voľný čas	37	29,8%	29	23,4%	6	4,8%
11	Zlepšiť podmienky predškolskej výchovy	36	29,0%	14	11,3%	13	10,5%
12	Vytvorenie podmienok pre novú bytovú výstavbu	34	27,4%	31	25,0%	6	4,8%
13	Rozšíriť ponuku služieb	33	26,6%	29	23,4%	8	6,5%
14	Zlepšiť kvalitu komunálnych služieb	30	24,2%	21	16,9%	5	4,0%
15	Zlepšiť podmienky mimoškolskej výchovy	26	21,0%	26	21,0%	11	8,9%
16	Vytvorenie podmienok pre podnikateľov	23	18,5%	30	24,2%	9	7,3%
17	Zlepšenie nákupných možností	19	15,3%	31	25,0%	15	12,1%
18	Záchrana a oprava kultúrnych pamiatok	18	14,5%	35	28,2%	5	4,0%
19	Záchrana a oprava bytového fondu	13	10,5%	28	22,6%	14	11,3%
20	Zlepšiť podmienky školskej výchovy	13	10,5%	19	15,3%	17	13,7%

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

Oblasti, ktoré je potrebné riešiť

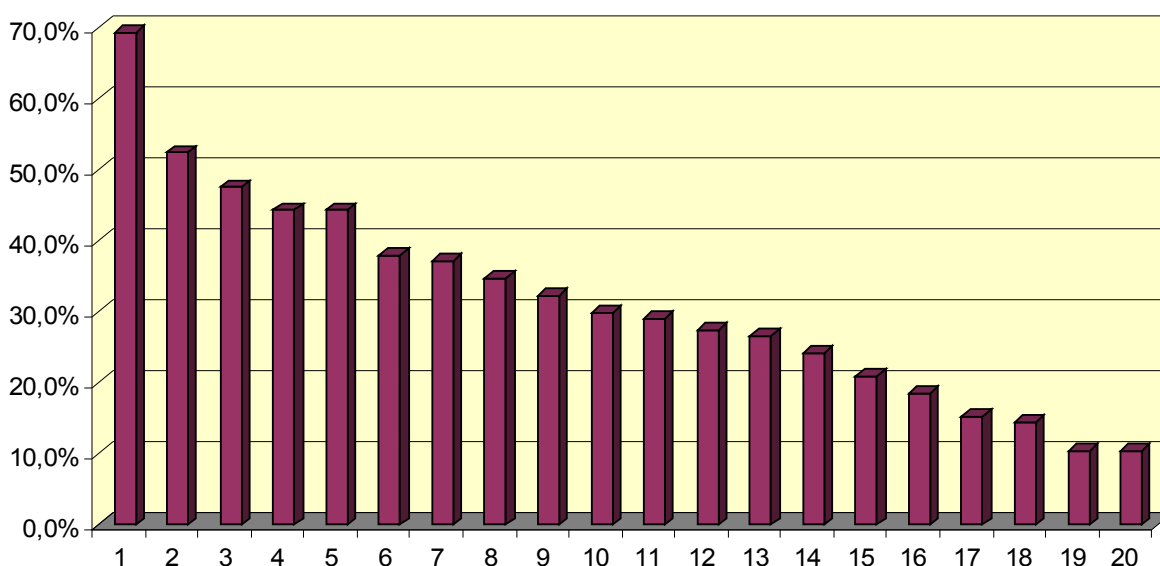

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

14. otázka, časť A – Problémové oblasti, ktoré je potrebné riešiť podľa názoru občanov čo najskôr

č.	názov oblasti	počet	%
1	Oprava ciest a komunikácií	86	69,4%
2	Vytvorenie nových pracovných príležitostí	65	52,4%
3	Zlepšiť celkový vzhľad obce	59	47,6%
4	Vytvoriť podmienky pre zamestnanosť mladých	55	44,4%
5	Zlepšiť dopravnú dostupnosť	55	44,4%
6	Zlepšenie kvality životného prostredia	47	37,9%
7	Vytvoriť podmienky v starostlivosti o starých občanov	46	37,1%
8	Zlepšiť fungovanie informovanosti v obci	43	34,7%
9	Zlepšiť zdravotnícku starostlivosť	40	32,3%
10	Vytvorenie zariadení pre oddych a voľný čas	37	29,8%
11	Zlepšiť podmienky predškolskej výchovy	36	29,0%
12	Vytvorenie podmienok pre novú bytovú výstavbu	34	27,4%
13	Rozšíriť ponuku služieb	33	26,6%
14	Zlepšiť kvalitu komunálnych služieb	30	24,2%
15	Zlepšiť podmienky mimoškolskej výchovy	26	21,0%
16	Vytvorenie podmienok pre podnikateľov	23	18,5%
17	Zlepšenie nákupných možností	19	15,3%
18	Záchrana a oprava kultúrnych pamiatok	18	14,5%
19	Záchrana a oprava bytového fondu	13	10,5%
20	Zlepšiť podmienky školskej výchovy	13	10,5%
	počet respondentov	124	

Problémové oblasti, ktoré je potrebné riešiť čo najskôr

7. SWOT ANALÝZA POTENCIÁLU OBCE

Analýza rozvojového potenciálu obce formou SWOT analýzy je spracovaná na základe auditu rozvojových zdrojov obce a dotazníkového prieskumu uskutočňovaného medzi podnikateľskými subjektmi a verejnoprospešnými organizáciami. Analýza sa dotýka 4 oblastí: **1.** Poloha, prírodné pomery, životné prostredie **2.** Ľudské zdroje, trh práce **3.** Ekonomický rozvoj **4.** Občianska vybavenosť, bytový fond, sociálna a technická infraštruktúra.

1. Poloha, prírodné pomery, životné prostredie

Silné stránky	Slabé stránky
•dobrá geografická poloha vzhľadom k rozvojovým pólom Turčianske Teplice, Martin, Banská Bystrica •prirodzená spádovitosť obce ku kúpeľnému mestu Turčianske Teplice (vzdialenosť len 2 km) •veľmi priaznivé prírodné podmienky pre rozvoj poľnohospodárstva, vidieckej rekreácie a bývania •dobrá kvalita ornej pôdy •prítomnosť geotermálnej vody v k. ú. obce •stabilné územie z hľadiska seizmológie •prírodné lokality s významnými estetickými a biologickými hodnotami •absencia väčších zdrojov znečisťovania živ. prostredia - dobrá kvalita živ. prostredia	•vysoký podiel ornej pôdy na úkor lesných a trv. trávnych porastov - intenzívne využívaná poľnohospodárska pôda (veľké bloky parciel ornej pôdy) •absencia verejnej kanalizácie v obci •neudržiavané trávnaté plochy okolo brehov potoka
Príležitosti	Ohrozenia
•zlepšenie komunikačného prepojenia obce smerom na Martin a Banskú Bystricu •zintenzívnenie spolupráce ako aj spolupráce s okolitými obcami pri komunikačnom prepojení Turčianske Teplice, Rakša, Háj, Čremošné •využitie prírodného potenciálu vidieckeho cestovného ruchu •využitie alternatívnych zdrojov energie (napr. spracovanie biomasy) •využitie geotermálnej vody •zvýšenie ekologickej stability územia – uplatnenie princípov trvalo udržateľného rozvoja v ďalšom rozvoji územia •realizovanie projektov zameraných na zlepšenie stavu životného prostredia vo všetkých jeho zložkách	•stagnácia už nadviazanej lokálnej ako aj medziregionálnej spolupráce, resp. nenadviažu sa nové partnerské vzťahy •znižovanie ekologickej stability krajiny v dôsledku doterajšieho spôsobu obhospodarovania krajiny (vysoko intenzívna poľnohospodárska výroba) •nevybudovanie kanalizácie v obci •pokračovanie doterajšieho trendu poľnohospodárskej výroby – vysoká chemizácia, odlesňovanie územia

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

2. Ľudské zdroje, trh práce

Silné stránky	Slabé stránky
•záujem o bývanie v obci (migračný prírastok obyvateľstva) •záujem väčšiny nezamestnaných nájsť si prácu •potenciál rastu odbornosti a zručnosti pracovnej sily •potenciál nových zdrojov zamestnanosti v sektore služieb, malého a stredného podnikania	•nepriaznivá veková štruktúra obyvateľstva •nízka vzdelanostná úroveň obyvateľstva - vysoký podiel obyvateľov so základným a s učňovským vzdelaním bez maturity, resp. nízky podiel obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním •vysoký podiel výskytu dlhodobej nezamestnanosti •nízka znalosť cudzích jazykov •málo pracovných príležitostí
Príležitosti	Ohrozenia
•rozvoj multifunkčného poľnohospodárstva – kladný vplyv na tvorbu nových pracovných miest •rozvoj cestovného ruchu (agroturistiky, cykloturistiky) – kladný vplyv na tvorbu nových pracovných miest •rozvoj kúpeľného cestovného ruchu – využitie lokálnej geotermálnej vody •obnovenie a rozvíjanie tradičných remesiel - tvorba nových pracovných miest •rozvoj celoživotného učenia ako záruky rozvoja adaptability pracovnej sily	•pretrvávajúca nepriaznivá veková štruktúra obyvateľstva a výraznejšie starnutie populácie •odchod mladých a vzdelaných ľudí z obce z dôvodu chýbajúcich perspektív v obci ako aj v jej mikropriestore •apatia nezamestnaných - pasívne zotrvávanie v sociálnej sieti •vznik štrukturálnych rozdielov medzi dopytom a ponukou práce •ďalší rast marginalizácie, vytlačanie čoraz väčšieho počtu rizikových skupín účastníkov z trhu práce a prehĺbenie sociálnej exklúzie

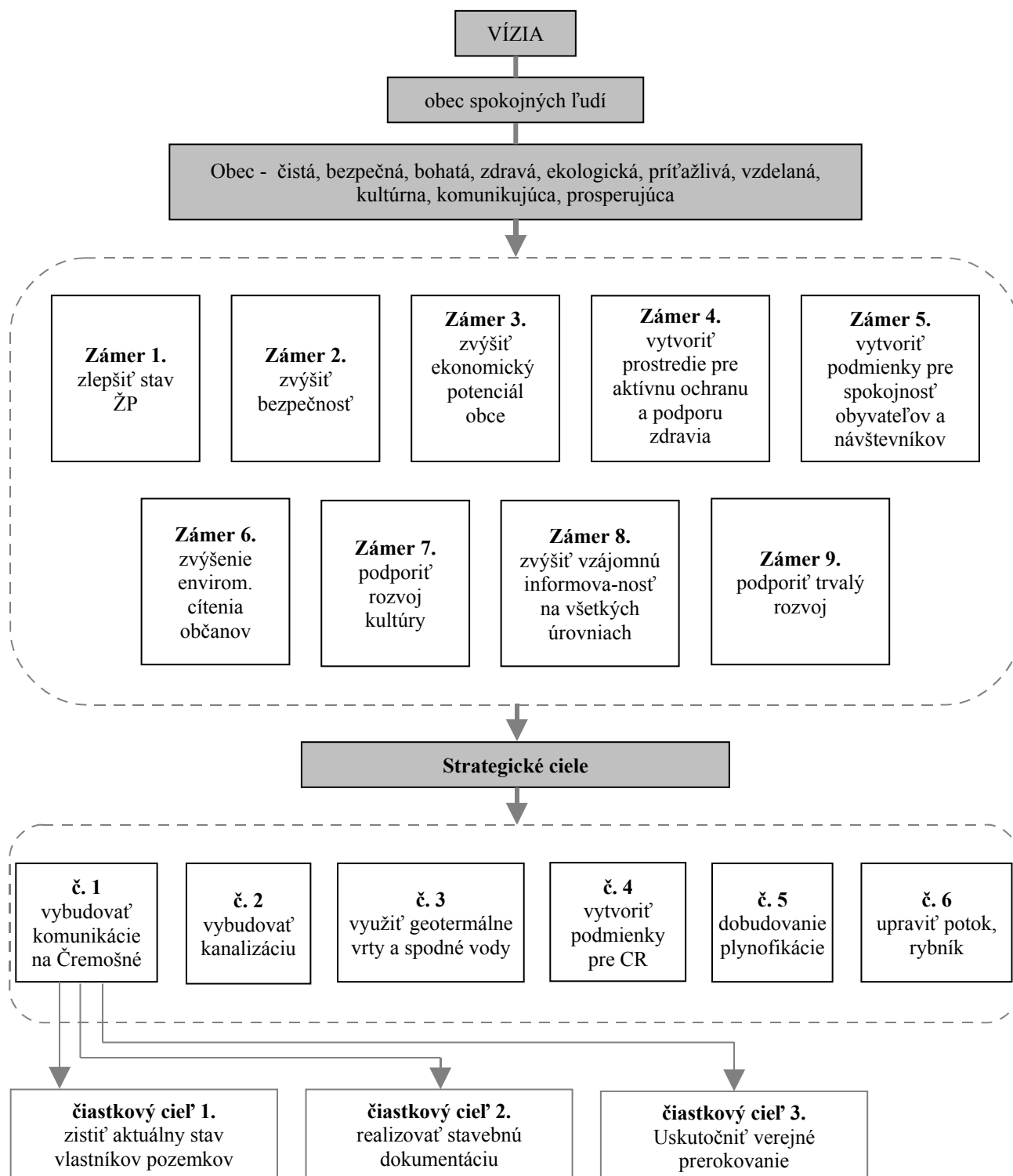
3. Ekonomický rozvoj

Silné stránky	Slabé stránky
• v poľnohospodárstve • priestor pre diverzifikáciu poľnohospodárskej výroby • krásny vzhľad krajiny - vysoký potenciál pre rozvoj cestovného ruchu – veľmi dobré podmienky pre rozvoj cykloturistiky a agroturistiky • prítomnosť geotermálnej vody – potenciál pre kúpeľný cestovný ruch	• nízka efektívnosť poľnohospodárskej výroby • zastaranosť technického vybavenia, strojov a zariadení v poľnohospodárskych podnikoch - nedostatočná kapitálová vybavenosť agropodnikov • nízka úroveň materiálno-technickej základne pre rozvoj cestovného ruchu
Príležitosti	Ohrozenia
• zvyšujúci sa záujem o eko- a bioprodukty - ekologická produkcia rastlinných a živočíšnych produktov • rozvoj nepotravinárskeho poľnohospodárstva - diverzifikácia tradičných činností poľnohospodárskych subjektov (napr. rozvoj agroturistiky, pestovanie liečivých rastlín, rozvíjanie ovocinárstva, poľovníctvo, oživenie remesiel) • zriadenie sušiarne, mraziarne, baliarne alebo konzervárne pre ovocie a zeleninu a poľnohospodárskych výrobkov (napr. v rámci využitia miestnych špecialít na výrobu zaujímavých výrobkov chýbajúcich na trhu) • vybudovanie služieb vidieckej turistiky a agroturistiky • vytvorenie rekreačno-športového strediska cieľom rozvíjať cest. ruch • rozvoj spolupráce subjektov hospodárskeho života • efektívne využitie podporných programov na rozvoj poľnohospodárstva a vidieka • vytvorenie pružného a životaschopného informačného systému o možnostiach získavania dotácií na rozvojové programy • rozvoj informačnej spoločnosti	• znehodnocovanie prírodného agropotenciálu územia (napr. devastácia poľnohospodárskeho pôdneho fondu) • nerozvíjanie marketingu územia a úrovne poskytovaných služieb cestovného ruchu • nezáujem investorov o mikropriestor obce • implementácia investičných programov bez rešpektovania princípov trvalo udržateľného rozvoja

4. Občianska vybavenosť, bytový fond, sociálna a technická infraštruktúra

Silné stránky	Slabé stránky
•dobré pokrytie obce GSM signálom •dobrá spolupráca obecného zastupiteľstva s aktérmi lokálneho života •vysoká angažovanosť obce o spoluprácu s ďalšími obcami v riešení spoločných problémov	•zlý technický stav miestnych komunikácií •neprehľadné a úzke spájanie niektorých miestnych komunikácií •nedostatočné využívanie alternatívnych zdrojov energie (hlavne biomasy) •absencia kanalizácie •absencia širokopásmového internetu •zlý technický stav obecných budov
Príležitosti	Ohrozenia
•skvalitnenie kultúrno-spoločenskej infraštruktúry •rozvíjanie zariadení na športovo-telovýchovnú činnosť •výstavba kanalizácie •rekonštrukcia miestnych komunikácií •výstavba chodníkov •výstavba cyklistických chodníkov •výstavba nových parkovacích plôch •zabezpečenie prístupu k širokopásmovému internetu pre obyvateľov obce •vytvorenie cyklotrás a ich napojenie na už existujúce trasy •zvýšenie starostlivosti o starých obyvateľov obce •podpora projektov rozvoja bývania v obci •vytvorenie podmienok pre rozvíjanie bytového fondu obce •zriadenie internetového klubu pre rozvoj občianskych aktivít	•nedostatok finančných prostriedkov na skvalitnenie kultúrno-spoločenskej infraštruktúry obce •nedostatok finančných prostriedkov na rozvoj sociálnej infraštruktúry •nedostatok finančných prostriedkov na ďalšie rozšírenie technickej infraštruktúry •nevybudovanie kanalizácie •zhoršovanie kvality miestnych komunikácií z dôvodu nedostatku financií na jej údržbu

8. VÍZIA OBCE Z HĽADISKA TRVALOUDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA SO ZAMERANÍM NA ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

9. ROZVOJOVÁ STRATÉGIA OBCE

Pri spracovaní tohto dokumentu boli plno akceptované najvýznamnejšie rozvojové dokumenty týkajúce sa územia obce (Národný plán regionálneho rozvoja Slovenskej republiky, Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Žilinského samosprávneho kraja, Územný plán Žilinského samosprávneho kraja, PHSR mesta Turčianske Teplice ako aj sektorové operačné programy.

Zámerom tejto kapitoly je identifikácia kritických oblastí obce i jej mikropriestoru a zároveň stanovenie cieľov, priorít a opatrení predstavujúcich rozvojovú stratégiu obce nadväzujúcu na výsledky komplexného auditu rozvojového potenciálu záujmového územia, na SWOT analýzu a na vyššie uvedené programové dokumenty.

Kritické oblasti obce:

1. oblasť – Ľudské zdroje a sociálna infraštruktúra
2. oblasť – Rozvoj priemyslu a služieb
3. oblasť – Rozvoj pôdohospodárstva, agropotravinárskeho sektora a rozvoj vidieka
4. oblasť – Ochrana životného prostredia
5. oblasť – Rozvoj technickej infraštruktúry
6. oblasť – Rozvoj zahraničnej ako aj domácej spolupráce

9.1. Globálny cieľ

Globálny cieľ - Dosiahnutie trvalo udržateľného hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce s dôrazom na využitie miestnych zdrojov, pri súčasnom rešpektovaní limitů a zachovaní rovnováhy v jednotlivých zložkách života a životného prostredia obce.

9.2. Špecifické ciele, priority a opatrenia

Špecifické ciele:

A) Ľudské zdroje a sociálna infraštruktúra

1. Znižovanie nezamestnanosti
2. Rozvoj celoživotného vzdelávania a adaptability pracovnej sily
3. Zvyšovanie štandardov v zariadeniach sociálnych služieb a ich modernizácia
4. Zhodnotenie a využitie kultúrneho potenciálu obce
5. Formovanie konkurencieschopnej digitálne gramotnej spoločnosti
6. Zlepšenie sociálnej klímy v obci a sociálnej situácie občanov obce

Priority

1. Zvyšovanie efektívnej zamestnanosti

2. Udržanie a rozvoj predškolského vzdelávania, rozvoj celoživotného vzdelávania, podpora digitálnej gramotnosti
3. Zlepšenie informovanosti a zapojenia občanov do rozvoja obce, vytváranie partnerstiev na miestnej úrovni
4. Vyriešenie problémov marginálnych skupín obyvateľstva
5. Rozvoj možností kultúrneho a športového využitia; zastavenie odchodu mladých z obce
6. Rozšírenie ponuky služieb v oblasti sociálnej pomoci
7. Zvýšenie kultúrneho potenciálu regiónu
8. Podpora imigrácie mladých ľudí do obce
9. Rozvoj zariadení sociálnej starostlivosti
10. Budovanie a rozvoj kultúrnej infraštruktúry

Opatrenia

K prioritě č.1:

- realizácia projektov podporujúcich kvalitu výchovy v materskej škole;
- realizácia projektov podpory zamestnanosti v rámci využitia možností európskych fondov a programov;
- zvýšenie počítačovej gramotnosti a jazykových znalostí občanov, zlepšenie možností prispôsobenia sa potrebám trhu práce;
- motivácia občanov k súkromnému podnikaniu (podpora samozamestnávania).

K prioritě č.2:

- umožnenie celoživotného vzdelávania občanov
- zlepšenie vybavenosti obce informačnou a komunikačnou technikou
- podpora vzdelávania v oblasti IKT pre rast zamestnanosti a adaptability pracovníkov vo všetkých sektoroch.

K prioritě č.3:

- organizovanie prednášok, seminárov a pod.;
- posilnenie informačných sietí a spôsobov komunikácie (informačné tabule, verejné zhromaždenia, obecná televízia, informačný spravodajca).

K prioritě č.4:

- využitie programov na rozvoj ľudských zdrojov.

K prioritě č.5:

- vytváranie zariadení pre oddych a voľný čas, prinášajúcich rozšírenie ponuky objektov občianskej vybavenosti;
- organizácia kultúrno-spoločenských a športových podujatí (aj regionálneho a nadregionálneho charakteru);
- zvýšenie služieb knižnice;
- zber historických pamiatok, spracovanie histórie obce.

K prioritě č.6:

- optimalizácia kapacít a štruktúry sociálnych služieb podľa potrieb;
- zaistenie potrebných kapacít a dostupnosť zdravotníckych služieb.

K prioritě č. 7:

- zlepšenie celkového vzťahu obyvateľstva obce ku kultúrnym hodnotám využitím potenciálu kultúrnych inštitúcií a podporou záujmovo-umeleckej a záujmovo-vzdelávacej činnosti;
- vytvorenie materiálo-technických a personálnych podmienok rozvoja kultúry;

- podpora programov na ochranu a rozvoj kultúrneho dedičstva s dôrazom na ochranu a využívanie pamiatkového fondu;
- podpora kultúry menšín;
- rekonštrukcia a obnova kultúrno-historických objektov.

K priorite č.8:

- podpora výstavby rodinných a nájomných bytov;
- sprístupnenie bývania pre slabšie sociálne skupiny.

K priorite č.9:

- rekonštrukcia obecných zariadení a historických objektov slúžiacich na verejnoprospešné účely a voľnočasové aktivity (zateplovanie objektov, rekonštrukcie striech a fasád, výmena okien, bezbariérové prístupy);
- podporovať rozvoj takej sociálnej starostlivosti, pri ktorej občania nebudú vytrhávaní z domáceho prostredia, t.j. podporovať nové formy sociálnych služieb, napr. domy s denným pobytom pre občanov vo vysokom veku, stravovanie pre dôchodcov, stanice hygienickej očisty, atd.;
- podporovať také formy sociálnych zariadení ako denné stacionáre, vývarovne pre dôchodcov;
- podporovať výstavbu domu smútku (obradné miesto);
- vypracovať koncepciu rozvoja sociálnej pomoci v obci.

K priorite č.10:

- rekonštrukcia kultúrnych zariadení a historických objektov slúžiacich pre účely kultúry (zateplovanie objektov, rekonštrukcie striech a fasád, výmena okien a zastaralého technického vybavenia, bezbariérové prístupy);
- zachovávanie kultúrneho dedičstva a sprístupnenie jeho hodnoty pre širokú verejnosť.

Špecifické ciele:

B) Rozvoj priemyslu a služieb

1. Zvýšenie konkurencieschopnosti miestnej podnikateľskej sféry
2. Rozvoj investícií

Priority

1. Vytváranie podmienok pre budovanie priemyselných parkov
2. Rozšírenie ponuky a zvýšenie kvality služieb
3. Podpora rozvoja malého a stredného podnikania
4. Rozvoj spracovateľského priemyslu s dôrazom na intenzívnejšie využitie lokálnych zdrojov
5. Rozvoj cestovného ruchu v obci (i jej mikropriestore)

Opatrenia

K priorite č.1:

- revitalizácia schátralých a nevyužitých častí hospodárskych dvorov poľnohospodárskej veľkovýroby;
- dobudovanie základnej technickej infraštruktúry obce ;
- sprístupnenie integrovaných informácií pre verejnosť o ponuke rozvojových plôch v území obce;
- doriešenie vlastníckych vzťahov k pôde.

K priorite č.2:

- vytváranie absentujúcich remeselných, reštauračných, ubytovacích, finančných, servisných a iných služieb.

K priorite č.3:

- podpora tvorby verejno-súkromných partnerstiev;
- zriadiť informačný systém, servis a poradenstvo pre podnikateľov;
- vytvoriť centra prvého kontaktu pre šírenie informácií a pomáhať pri spracovaní projektov štátnej a medzinárodnej pomoci pre podporu MSP.

K priorite č.4:

- nadobudnutie skúseností z vývoja a využitia vlastných výrobkov;
- propagácia a podpora využitia miestnych špecifik a výhod obce;
- vybudovanie spracovateľských kapacít na miestne zhodnotenie domácich surovín.

K priorite č.5:

- podpora rozvoja služieb vidieckeho cestovného ruchu;
- využitie geotermálnej vody pre rozvoj kúpeľného CR;
- využitie štrkoviska nachádzajúceho sa na západ od intravilánu obce;
- podpora marketingu a propagácie obce doma a v zahraničí;
- podpora a revitalizácia kultúrnych a ľudových tradícií;
- podpora príchodu investícií do rozvoja služieb rekreačného cestovného ruchu;
- obnova rybníkov, výstavba rozhľadne.

Špecifické ciele:

C) Rozvoj pôdohospodárstva, agropotravinárskeho sektora a rozvoj vidieka

1. Dosiahnutie trvalo udržateľného rozvoja primárneho sektora
2. Zvýšenie životnej úrovne obyvateľov obce
3. Renovácia a rozvoj obce, zachovanie dedičstva obce

Priority

1. Zavádzanie moderných technológií a prvkov riadenia v poľnohospodárstve a v následných spracovateľských odvetviach pri zvyšujúcej sa konkurencieschopnosti finálnych produktov
2. Racionálne využívanie regionálnych daností poľnohospodárstva
3. Diverzifikácia činností podnikateľských subjektov v poľnohospodárstve
4. Trvalo udržateľný rozvoj vidieka a zlepšenie ekonomických príležitostí a sociálnych podmienok vidieckeho obyvateľstva
5. Renovácia a rozvoj obce a zachovanie dedičstva obce

Opatrenia

K priorite č.1:

- rekonštrukcia a modernizácia objektov pre chov rozhodujúcich kategórií hospodárskych zvierat;
- budovanie, rekonštrukcia a modernizácia skladovacích kapacít vrátane technológií triedenia, balenia, expedície pre výrobu ovocia, zeleniny, hrozna;
- podpora vzniku a činnosti odbytových organizácií výrobcov zameraných na efektívne marketingové stratégie ;
- zlepšovanie systémov pre kontrolu kvality a hygienických parametrov potravín.

K priorite č.2:

- podpora produkcie výrobkov využívajúcich miestne a regionálne špecifiká;
- využitie biomasy - alternatívny zdroj energie;
- podpora ekologizácie a extenzifikácie výroby v ochranných pásmach prírody.

K priorite č.3:

- podpora alternatívnych výrob na poľnohospodárskej pôde;
- podpora rekonštrukcie a modernizácie nevyužitých poľnohospodárskych priestorov na účely agroturistiky a vidieckej turistiky;
- rozšírenie zalesnených plôch;
- miestne spracovanie produktov poľnohospodárskej prvovýroby.

K priorite č.4:

- vytváranie optimálnych podmienok pre rozvoj výstavby formou individuálnej výstavby rodinných domov, nájomných bytov a obnova nevyužitého bytového fondu;
- vytvoriť sieť a lokalizovať potrebnú vybavenosť soc. služieb v obci a zabezpečiť ich dostupnosť pre všetky vrstvy obyvateľstva;
- vytvoriť sieť sociálnych služieb a budovanie ubytovacích zariadení pre dôchodcov a sociálne odkázaných občanov;
- zabezpečenie propagácie obce (internet, výstavy atď.) doma i v zahraničí;
- založenie riadiaceho fóra zo zástupcov zainteresovaných skupín na riešenie rozvojových programov;
- vytvorenie stratégie na zapojenie miestnej komunity, vytváranie partnerstiev s rozličnými sektormi komunity a zabezpečenie ich účinnosti;
- organizovanie vzdelávacích aktivít a tréningových programov formou „učenia sa praxou“ s aplikáciou na lokálne rozvojové programy;
- organizovanie seminárov a tréningových programov so zameraním na osvojenie si politiky EÚ a štrukturálnych fondov;
- zvyšovanie povedomia a informovanosti občanov obce formou organizovania verejných zhromaždení, okrúhlych stolov a vytváraním účelových partnerských skupín;
- aktualizácia rozvojových programov a plánov obce;
- zachovanie a zveľaďovanie národných, kultúrnych, duchovných a prírodných hodnôt obcí, podpora činností miestnych spolkov, súborov a združení, možnosť ich prezentácie;
- realizácia osvetovej, poradenskej a vzdelávacej činnosti v oblasti obnovy dediny a rozvoja vidieka.

K priorite č.5:

- rekonštrukcia a modernizácia budov a objektov kultúrohistorického významu a ich okolia;
- úprava verejných priestranstiev, parkov, chodníkov;
- rekonštrukcia miestnych komunikácií;
- podpora investičných zámerov rozvíjajúcich agroturistiku a cykloturistiku;
- výstavba rekreačných zariadení a rekreačno-oddychových zón;
- oživenie tradičných remesiel;
- reprofiliácia nevyužitého bytového fondu a ostatných vhodných nehnuteľností pre ubytovanie, reštauračné služby a pod. (rekonštrukcia a modernizácia);
- obnova ľudových tradícií a zvykov.

Špecifické ciele:

D) Ochrana životného prostredia

1. Zlepšenie a rozvoj infraštruktúry na ochranu ovzdušia
2. Zlepšenie a rozvoj infraštruktúry odpadového hospodárstva
3. Zlepšenie a rozvoj infraštruktúry na ochranu a racionálne využívanie vôd
4. Zníženie rizika prírodných katastrof
5. Uplatnenie princípov trvalo udržateľného rozvoja pri tvorbe a ochrane živého a neživého prostredia obce
6. Minimalizácia vplyvu odpadov na životné prostredie, spojená s maximalizáciou využitia komunálnych odpadov

Priority

1. *Ochrana prírody a životného prostredia sprevádzaná s racionálnym využívaním prírodných zdrojov*
2. *Ekologická likvidácia nevyužitelných odpadov*
3. *Znižovanie množstva odpadu a zhodnocovanie odpadov*
4. *Zlepšenie celkového vzhľadu obce*
5. *Zabezpečenie dodržania princípov trvalo udržateľného rozvoja*

Opatrenia

K priorite č.1:

- zlepšenie a kontrola kvality povrchových a podpovrchových vôd;
- zvyšovanie miery využívania obnoviteľných zdrojov energie;
- ochrana biocentier a biokoridorov miestneho a regionálneho významu;
- podpora zavádzania technológií neznečisťujúcich životné prostredie;
- racionalizácia spotreby pitnej vody;
- účinnejšia environmentálna výchova detí;
- uskutočňovanie kontrolnej činnosti vo všetkých zložkách životného prostredia.

K priorite č.2:

- likvidácia nelegálnych skládok TKO s ich následnou rekultiváciou;
- zabezpečenie účinného zneškodňovania odpadov (napr. formou recyklácie).

K priorite č.3:

- zabezpečenie separovaného zberu (osveta, propagácia).

K priorite č.4:

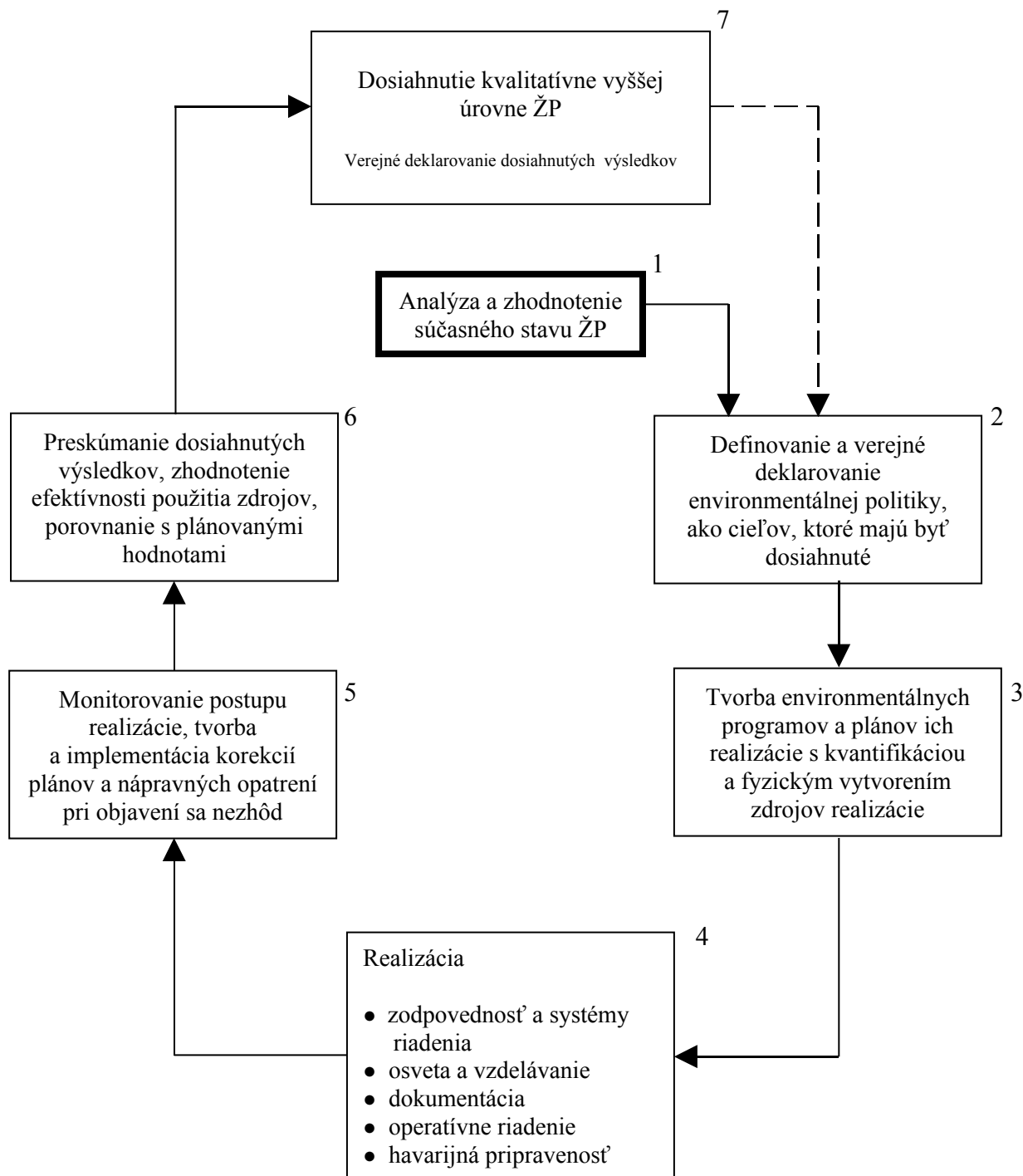
- výsadba zelene v obci;
- výstavba chodníkov a oprava miestnych komunikácií;
- úprava cintorínu, zlepšenie jeho vybavenosti a prístupnosti;
- úprava centrálnych zón a zlepšenie celkového vzhľadu obce;
- revitalizácia štrkoviska - lomu nachádzajúceho sa na konci intravilánu obce.

K priorite č.5:

- presadzovanie princípov trvalo udržateľného rozvoja do environmentálnej výchovy, vzdelávania, osvety, propagácie, projektov a programu rozvoja obce;
- zvýšenie starostlivosti o verejné priestranstvá.

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

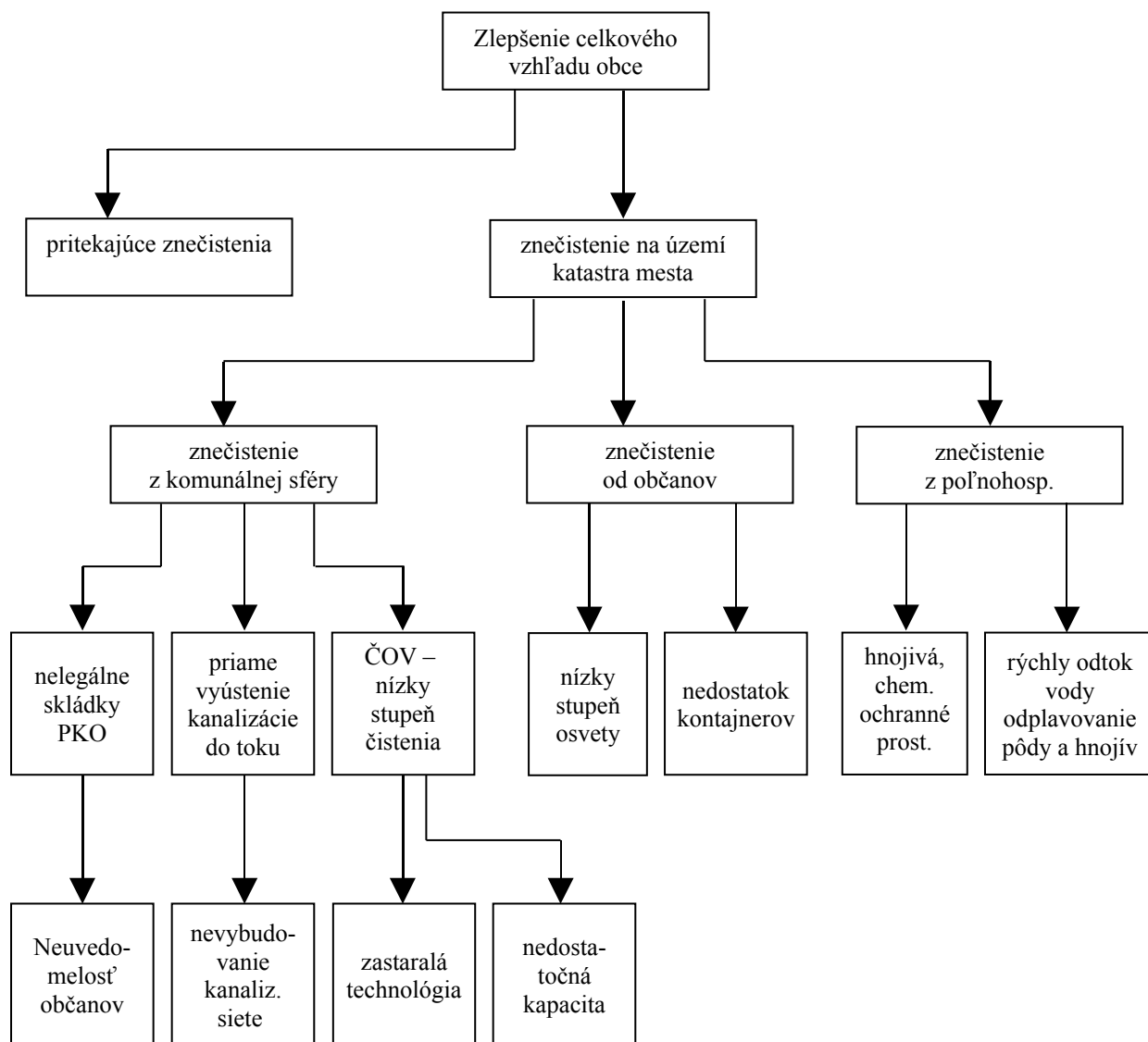
Všeobecná schéma environmentálneho riadenia:

Globálnym cieľom znázorneného procesu je podpora ochrany životného prostredia, zlepšovanie jeho úrovne a predchádzanie jeho poškodzovaniu a znečisťovaniu v rovnováhe s legislatívnymi obmedzeniami a sociálno-ekonomickými potrebami a možnosťami obce.

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

ANALÝZA PROBLÉMU Č. 1

Špecifické ciele:

E) Rozvoj technickej infraštruktúry

1. Zlepšenie vybavenosti obce objektmi základnej infraštruktúry
2. Zlepšenie stavu a kvality objektov miestnej dopravnej infraštruktúry
3. Budovanie infraštruktúry umožňujúcej prístup k IT službám

Priority

1. Rozvoj dopravnej infraštruktúry
2. Budovanie a rozvoj základnej technickej infraštruktúry a zlepšenie stavu objektov občianskej vybavenosti
3. Budovanie a rozvoj informačnej spoločnosti
4. Kvalitatívne dobudovanie rekreačnej infraštruktúry zariadení cestovného ruchu a dobudovanie s tým súvisiacej technickej infraštruktúry

Opatrenia

K prioritě č.1:

- príprava podkladových materiálov pre zlepšenie kvality miestnych komunikácií;
- výstavba a modernizácia miestnych komunikácií, výstavba cyklistických trás a prepojenie prirodzených regiónov;
- výstavba chodníkov, cyklistických chodníkov;
- dobudovanie parkovacích plôch;
- rekonštrukcia verejného osvetlenia;
- spolupráca s dopravnými spoločnosťami v záujme zlepšenia dopravných možností do okolitých obcí a miest.

K prioritě č.2:

- výstavba verejnej kanalizácie;
- rekonštrukcia historických objektov;
- rozšírenie priestorov sociálnych služieb.

K prioritě č.3:

- budovanie komplexných informačných systémov;
- sprístupnenie internetu pre verejnosť.

K prioritě č.4:

- podpora rozvoja ubytovacích zariadení a ostatných služieb cestovného ruchu;
- vyznačenie a výstavba turistických trás, cykloturistických trás;
- budovanie športových zariadení, doplnkových a oddychových služieb;
- úprava a využitie voľného bytového fondu.

Špecifické ciele:

F) Rozvoj cezhraničnej ako aj domácej spolupráce

1. Zvyšovanie regionálnej pridanej hodnoty
2. Efektívne využívanie komparatívnych výhod regiónu
3. Zlepšiť cezhraničné aktivity malého a stredného podnikania a vytváranie väzieb

Priority

1. Zvyšovanie regionálnej pridanej hodnoty

2. Efektívne využívanie komparatívnych výhod regiónu

Opatrenia

K prioritě č.1:

- organizovanie spoločných pracovných stretnutí podnikateľských subjektov z obce (i jej mikropriestoru) a z partnerských zahraničných (ale aj domácich) regiónov na podporu hospodárskej spolupráce;
- informovať podnikateľské subjekty ako aj subjekty kultúrneho života obce (i jej mikropriestoru) o možnostiach nových foriem zahraničnej regionálnej spolupráce;
- vyhľadávanie a výber vhodných partnerských obcí i regiónov doma, v zahraničí (s vhodným ekonomickým potenciálom);
- iniciovať vybudovanie nových cezhraničných stretnutí na podporu cezhraničnej spolupráce;
- podporovať aktivity mikroregionálnych združení (v ktorých je obec Háj členom);
- posilnenie regionálnej a cezhraničnej kooperácie.

K prioritě č.2:

- poznatky získané z regionálnej spolupráce využívať pre rozvoj priemyselnej výroby a služieb a následne na zvyšovanie ekonomického a exportného potenciálu obce;
- rozvíjať image obce v oblasti obchodu, priemyslu, cestovného ruchu a služieb vrátane kultúrneho a prírodného bohatstva ako celku;
- marketingová propagácia obce (i jej mikroregiónu) doma i v zahraničí.

9.3. Merateľné ukazovatele - monitoring

Monitorovanie splnenia programu je možné na základe vyhodnotenia výsledkov ukazovateľov za jednotlivé cieľové oblasti. Indikátory budú presne stanovené v jednotlivých realizačných projektoch.

Ludské zdroje a sociálna infraštruktúra - ukazovatele:

- miera nezamestnanosti (v %)
- miera ekonomickej aktivity (v %)
- migračné saldo, prirodzený prírastok, celkový prírastok
- veková štruktúra obyvateľstva, index vitality a index starnutia
- počet detí v MŠ
- tvorba projektov v oblasti rozvoja ľudských zdrojov, percento úspešnosti projektov (v %)
- štruktúra obyvateľstva z hľadiska vzdelanosti a kvalifikácie (v %)
- zvýšená zamestnanosť marginálnych skupín (%)
- zvýšená vzdelanostná úroveň populácie (počet ľudí s maturitou a VŠ)
- počet, kvalita a využiteľnosť sociálnych služieb

Rozvoj priemyslu a služieb - ukazovatele:

- počet nových služieb, predajní a podnikov
- počet novovytvorených pracovných miest
- zvýšenie investičnej činnosti v obci (v %)
- príjmová úroveň domácností a kúpna sila obyvateľstva

- úspešnosť realizácie projektových zámerov (%)

Rozvoj pôdohospodárstva, agropotravinárskeho sektora a rozvoj vidieka - ukazovatele:

- miera vysporiadania majetkových vzťahov (v %)
- výmera špeciálnych plodín (ha)
- výmera zalesnených plôch (ha)
- počet vysadených stromov s funkciou vetrolamu
- počet novostavaných bytov
- počet zariadení vidieckeho cestovného ruchu
- počet lôžok v ubytovacích zariadeniach

Ochrana životného prostredia - ukazovatele:

- napojenosť obyvateľstva na verejnú kanalizačnú sieť (v %)
- napojenosť obyvateľstva na verejný vodovod (%)
- stupeň plynofikácie obce (%)
- vytvorené biocentrá a biokoridory (počet a plocha v ha)
- miera využívania druhotných zdrojov energie (v %)
- množstvo odpadu pozbieraného separovane (druh/t)
- množstvo recyklovaného odpadu (t)
- množstvo vytvoreného komunálneho odpadu na obyvateľa (kg/rok/obyv.)
- počet vysadených stromov a kríkov

Rozvoj technickej infraštruktúry - ukazovatele:

- napojenie obyvateľov na inžinierske siete (%)
- vyťaženosť, využiteľnosť internetového klubu (počet návštevníkov/rok)
- km opravených/novostavaných chodníkov, km novostavaných cyklistických chodníkov a km opravených/novostavaných miestnych komunikácií
- rozšírenie inžinierskych sietí (merná jednotka: km a napojenie obyvateľstva v %)
- počet domácností napojených k širokopásmovému internetu

Rozvoj zahraničnej ako aj domácej spolupráce – ukazovatele:

- množstvo spoločných projektov so zahraničnými i domácimi partnermi (počet projektov)
- príchod zahraničných i domácich investícií do obce (počet investícií)
- zvýšená navštevovanosť obce turistami (počet turistov)

10. ROZVOJ VIDIEKA

10.1. Finančné nástroje:

Mikropriestor obce – na základe kritérií Európskej únie (zamestnanosť v poľnohospodárstve > 5,1 %, hustota obyvateľstva < 100/ km², miera nezamestnanosti > 10,7% - priemer za posledné tri roky) – je typickým vidieckym priestorom.

Na podporu rozvoja vidieckych obcí na Slovensku existuje viacero programov a nástrojov, z nich uvedieme tie najdôležitejšie.

Program obnovy dediny

Najrozšírenejším systémovým finančným nástrojom zamerajúcim sa na podporu rozvoja vidieckych obcí štátom na Slovensku je vládou schválené uznesenie č. 220/97, Program obnovy dediny na Slovensku (ďalej len POD). POD nesie charakteristické znaky regionálnej a štrukturálnej politiky Európskej únie (ďalej len EU), (princípy partnerstva, programovania, koncentrácie, subsidiarity a transparentnosti) a jeho cieľom je, aby v rámci POD samospráva a obyvatelia dediny alebo mikroregiónu v spolupráci s odborníkmi a za finančnej pomoci z domácich a zahraničných zdrojov plánovali, projektovali a realizovali aktivity, ktoré prispievajú k zlepšeniu a skrášleniu životného prostredia s cieľom trvalého zvýšenia štandardu života na dedine so zachovaním jej špecifik. Predmet podpory z rozpočtových kapitol Ministerstva životného prostredia SR (ďalej len MŽP SR) a Ministerstva pôdohospodárstva SR (ďalej len MP SR) pre financovanie POD :

1. proces tvorby „programu obnovy obce, mikroregiónu” - činnosť facilitátora a práca s obyvateľstvom (MP SR),
2. spracovanie územného plánu (ďalej len ÚPD) alebo územnoplánovacieho podkladu (ďalej len ÚPP) obce a mikroregiónu - ÚPD, ÚPP, prieskumy a rozbor, urbanistická štúdia, koncept, návrh územného plánu (MŽP SR),
3. spracovanie inej rozvojovej dokumentácie - urbanistické a architektonické štúdie časti obce, projekty verejnoprospešných stavieb a verejných priestranstiev, zlepšenie stavu životného prostredia a iné rozvojové dokumenty (MŽP SR),
4. drobné realizácie - investične nenáročné realizácie charakteru obnovy duchovného, hmotného a prírodného prostredia, rešpektujúce identitu a charakteristické typologické znaky sídla a krajiny, využitie domácich materiálov a surovín, pri ktorých možno využiť brigádnikov alebo verejnoprospešných pracovníkov (MŽP SR),
5. osвета a propagácia - informačné materiály o obci, o mikroregióne, najmä v prospech rozvoja turistiky, propagácie histórie a miestnej kultúry a Programu obnovy dediny a akcie typu výstavy, workshopy, súťaže, odborné exkurzie (MŽP SR).

Hlavným kritériom pre poskytnutie podpory je aktivita obce. Aktivitu posudzujú odborní poradcovia zo Slovenskej agentúry životného prostredia (ďalej len AŽP) a Agentúry pre rozvoj vidieka (ďalej len ARVI) na základe žiadosti obce o podporu a dotazníka obce, ktorý je súčasťou žiadosti a na základe iných dostupných podkladov (napr. doterajšie aktivity obce v POD, jej spolupráca s okolitými obcami, počet mimovládnych organizácií (ďalej len MVO) v obci a ich činnosť a pod.). Okrem aktivity odborníci posudzujú aj územné rozvojové potenciály obce v mikroregióne, potenciály ľudských zdrojov a ich limity. Všetky kritériá sú

definované v každoročne aktualizovanej Metodike hodnotenia pre výber požiadaviek obcí a mikroregiónov. V období 1998-2003 výška priemerných dotácií na jeden projekt pohybovala od 50000 Sk do 60000 Sk (do procesu POD sa za päť rokov zapojilo viac ako 62% všetkých obcí Slovenska).

Obec sa do programu aktívne zapája.

Územné plánovanie

Územné plánovanie patrí k dôležitým nástrojom rozvoja sídiel. Územnoplánovacia dokumentácia komplexne rieši priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia, zosúladzuje záujmy a činnosti ovplyvňujúce územný rozvoj, životné prostredie a ekologickú stabilitu a ustanovuje regulatívy priestorového usporiadania a funkčného využívania územia.

Obstarávanie územných plánov v súlade s novelami stavebného zákona č. 50/1976 Zb. patrí do kompetencie obcí. Územné plánovanie komplexne rieši funkčné využitie územia, jeho cieľom je vytvárať predpoklady k súladu výstavby a iných činností ovplyvňujúcich rozvoj obce.

Územný plán obce je vypracovaný.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce

Zákon o podpore regionálneho rozvoja (č. 503/2001 Z.z.) s cieľom vytvárania komplexného systému podpory rozvoja regiónov ukladá obciam povinnosť vypracovať svoj strednodobý strategický program: Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce (ďalej len PHSR). PHSR má obsahovať najmä **a)** analýzu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce, hlavné smery jej vývoja, ustanovenie cieľov a prvoradých potrieb, **b)** úlohy a prvoradé potreby v rozvoji technickej infraštruktúry, sociálnej infraštruktúry, v starostlivosti o životné prostredie, vo vzdelávaní, v kultúre a v ďalších oblastiach, **c)** návrh finančného a administratívneho zabezpečenia.

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce sa postupne vypracúva.

Združenia obcí

Podľa zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení, v znení neskorších predpisov, obec má právo združovať sa s inými obcami v záujme dosiahnutia spoločného prospechu. V praxi najčastejším predmetom činnosti združenia obcí sú oblasti: sociálne veci, starostlivosť o životné prostredie, miestna doprava, školstvo, kultúra a miestny cestovný ruch. Svojou činnosťou združenie obcí napomáha využiť svoj prirodzený potenciál na dosiahnutie hospodárskeho, kultúrneho a sociálneho rozvoja územia, spoločne vytvárať podmienky na plnenie úloh obcí.

Obec Háj aktívne spolupracuje aj s okolitými obcami z okresu Turčianske Teplice, ale aj s vzdialenejšími obcami z iných okresov – okres Martin. Obec je členom mikroregionálneho združenia, obec Háj je aj členom občianskych združení na ochranu životného prostredia regiónu horný Turiec a Lokálneho partnerstva sociálnej inklúzie Turiec. Zároveň je riadnym členom Združenia miest a obcí Turca.

Obec Háj má aj dobré medzinárodné vzťahy, užšie spolupracuje s obcou Lubina z Českej republiky a mestskou časťou Vetřkovice - mesto Kopřivnice - Česká republika..

Finančné zabezpečenie podpory regionálneho rozvoja

Zákon o podpore regionálneho rozvoja (č. 503/2001 Z.z.) o finančnom zabezpečení podpory regionálneho rozvoja stanoví, že na finančné zabezpečenie podpory regionálneho rozvoja možno použiť prostriedky štátneho rozpočtu, štátnych fondov, rozpočtu samosprávnych krajov, rozpočtu obcí, prostriedky fyzických osôb, prostriedky iných právnických osôb, úvery a príspevky medzinárodných organizácií. Doplnkovým zdrojom finančného zabezpečenia podpory regionálneho rozvoja môžu byť prostriedky z fondov Európskej únie.

Príjemcovia prostriedkov z finančného zabezpečenia podpory regionálneho rozvoja môžu byť podnikateľské subjekty, obce a nimi založené právnické osoby alebo združenia obcí, samosprávne kraje a nimi zriadené právnické osoby, neziskové organizácie a iné právnické osoby, ktoré o ne požiadajú a predložia projekt, podľa ktorého sa majú uskutočniť opatrenia obsiahnuté v regionálnych operačných programoch, v sektorových operačných programoch, v programoch hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja samosprávneho kraja a v programoch hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce.

Na hospodárenie s finančnými prostriedkami poskytnutými zo štátneho rozpočtu, zo štátnych fondov a z fondov Európskej únie sa vzťahujú ustanovenia osobitného predpisu (zákon č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení neskorších predpisov). Kontrolu finančného zabezpečenia podpory regionálneho rozvoja z prostriedkov štátneho rozpočtu, štátnych fondov a fondov Európskej únie upravuje osobitný predpis (zákon č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov, zákon č. 440/2000 Z.z. o správach finančnej kontroly v znení zákona č. 182/2002 Z.z., zákon č. 502/2001 Z.z. o finančnej kontrole a vnútornom audite a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Financovanie obce, majetková a rozpočtová situácia obce

Podľa zákona č. 369/1990 Z.z. o obecnom zriadení, v znení neskorších predpisov, obec financuje svoje potreby predovšetkým z vlastných príjmov, dotácií zo štátneho rozpočtu a z ďalších zdrojov. Vlastné príjmy v rozsahu podľa osobitných predpisov sú a) príjmy z majetku obce a z majetku prenechaného obci do užívania (nájmu), b) výnosy z miestnych daní a z miestnych poplatkov, c) podiely na daniach v správe štátu, d) výnosy z pokút uložených za priestupky, e) iné príjmy.

Obec môže na plnenie svojich úloh použiť návratné zdroje financovania a prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov. Na plnenie rozvojového programu obce alebo na plnenie inej úlohy, na ktorej má štát záujem, možno obci poskytnúť štátnu dotáciu. Použitie štátnej dotácie je preskúmateľné štátnym orgánom podľa osobitných predpisov.

Obci, ktorej vlastné príjmy nepostačujú na plnenie úloh samosprávy, možno poskytnúť štátnu dotáciu podľa normatívu určeného vládou. Obec môže svoje úlohy financovať aj z prostriedkov združených s inými obcami, so samosprávnymi krajinami a s inými právnickými osobami alebo fyzickými osobami.

Obec si môže na plnenie svojich úloh zriadiť mimorozpočtové peňažné fondy. Na plnenie úloh spoločných pre viac obcí alebo z iného dôvodu môžu obce zriadiť spoločný

fond; správu fondu vykonáva rada fondu ustanovená obcami, ktoré fond zriadili, a to podľa dohodnutých pravidiel.

Majetok obce

Majetkom obce sú veci vo vlastníctve obce a majetkové práva obce. Majetok obce slúži na plnenie úloh obce. Majetok obce sa má zveľaďovať a zhodnocovať a vo svojej celkovej hodnote zásadne nezmenšený zachovať. Darovanie nehnuteľného majetku obce je nepripustné, ak osobitný predpis neustanovuje inak. Majetok obce možno použiť najmä na verejné účely, na podnikateľskú činnosť a na výkon samosprávy obce. Majetok obce, ktorý slúži na verejné účely (najmä pre miestne komunikácie a iné verejné priestranstvá), je verejne prístupný a možno ho obvyklým spôsobom používať, ak jeho používanie obec neobmedzila. Majetok obce a nakladanie s ním upravuje zákon č. 138/1991 Zb. o majetku obcí, v znení neskorších predpisov.

Rozpočet obce

Rozpočet obce, upravený zákonom č. 583/2004 o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov, je základným nástrojom finančného hospodárenia v príslušnom rozpočtovom roku, ktorým sa riadi financovanie úloh a funkcií obce v príslušnom rozpočtovom roku. Rozpočet obce je súčasťou rozpočtu sektora verejnej správy. Rozpočtový rok je zhodný s kalendárnym rokom. Rozpočet obce vyjadruje samostatnosť hospodárenia obce. Obsahuje príjmy a výdavky, v ktorých sú vyjadrené finančné vzťahy k právnickým osobám a fyzickým osobám – podnikateľom pôsobiacim na území obce, ako aj k obyvateľom žijúcim na tomto území vyplývajúce pre ne zo zákonov a z iných všeobecne záväzných právnych predpisov, zo všeobecne záväzných nariadení obce ako aj zo zmlúv. Rozpočet obce zahŕňa aj finančné vzťahy štátu k rozpočtom obcí [a) podiely na daniach v správe štátu, b) dotácie na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy, c) ďalšie dotácie v súlade so zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok].

Rozpočet obce obsahuje príjmy a výdavky spojené s činnosťou samosprávy, finančné vzťahy k štátnemu rozpočtu, k rozpočtu samosprávneho kraja a finančné vzťahy k právnickým osobám a fyzickým osobám.

Príjmy rozpočtu obce

Príjmy rozpočtu obce sú:

- a) výnosy miestnych daní a poplatkov podľa osobitného predpisu (zákon č. 582/2004 Z.z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady),
- b) nedaňové príjmy z vlastníctva a z prevodu vlastníctva majetku obce a z činnosti obce a jej rozpočtových organizácií podľa tohto alebo osobitného zákona,
- c) výnosy z finančných prostriedkov obce,
- d) sankcie za porušenie finančnej disciplíny uložené obcou,
- e) dary a výnosy dobrovoľných zbierok v prospech obce,
- f) podiely na daniach v správe štátu podľa osobitného predpisu (zákon č. 564/2004 Z.z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov),

- g) dotácie zo štátneho rozpočtu na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy v súlade so zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok a dotácie zo štátnych fondov,
- h) ďalšie dotácie zo štátneho rozpočtu v súlade so zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rozpočtový rok,
- i) účelové dotácie z rozpočtu vyššieho územného celku alebo z rozpočtu inej obce na realizáciu zmlúv podľa osobitných predpisov (napríklad zákon č. 369/1990 Zb., v znení neskorších predpisov),
- j) prostriedky z Európskej únie a iné prostriedky zo zahraničia poskytnuté na konkrétny účel,
- k) iné príjmy ustanovené osobitnými predpismi.

Obec môže na plnenie svojich úloh použiť aj

- a) prostriedky mimorozpočtových peňažných fondov,
- b) zisk z podnikateľskej činnosti,
- c) návratné zdroje financovania,
- d) združené prostriedky.

Výdavky rozpočtu obce

Z rozpočtu obce sa uhrádzajú:

- a) záväzky obce vyplývajúce z plnenia povinností ustanovených osobitnými predpismi,
- b) výdavky na výkon samosprávnych pôsobností obce podľa osobitných predpisov a na činnosť rozpočtových organizácií a príspevkových organizácií zriadených obcou,
- c) výdavky na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy podľa osobitných predpisov,
- d) výdavky spojené so správou, údržbou a zhodnocovaním majetku obce a majetku iných osôb, ktorý obec užíva na plnenie úloh podľa osobitných predpisov,
- e) záväzky vzniknuté zo spolupráce s inou obcou alebo s vyšším územným celkom, prípadne s ďalšími osobami na zabezpečenie úloh vyplývajúcich z pôsobnosti obce vrátane záväzkov vzniknutých zo spoločnej činnosti,
- f) výdavky vyplývajúce z medzinárodnej spolupráce obce,
- g) úroky z prijatých úverov, pôžičiek a návratných finančných výpomocí,
- h) výdavky súvisiace s emisiou cenných papierov vydaných obcou a na výdavky na úhradu výnosov z nich,
- i) iné výdavky ustanovené osobitnými predpismi.

Pred schválením je rozpočet obce zverejnený najmenej na 15 dní spôsobom v obci obvyklým, aby sa k nemu mohli obyvatelia obce vyjadriť; to platí aj o záverečnom účte obce, ako aj o návrhu na vyhlásenie dobrovoľnej zbierky. Prebytky rozpočtu obce možno previesť do mimorozpočtového peňažného fondu obce alebo do rozpočtu obce na ďalší kalendárny rok.

Obec vedie účtovníctvo podľa zákona č. 431/2002 Z.z. o účtovníctve, v znení neskorších predpisov. Ročnú účtovnú závierku obce overuje audítor, ako aj overuje ďalšie skutočnosti ustanovené osobitným zákonom. Postavenie rozpočtu obce, jeho tvorbu a obsah, pravidlá rozpočtového hospodárenia, tvorbu a použitie mimorozpočtových zdrojov, spôsob finančného vyrovňovania medzi obcami, vzťahy k štátnemu rozpočtu a k rozpočtu samosprávneho kraja ustanovujú osobitné zákony (zákon č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v neskorších predpisov,

zákon č. 583/2004 o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov).

Obec Háj bola zaradená v rámci štruktúry sídel pre účely Národného strategického referenčného rámca na roky 2007-2013 ako centrum obce podporovanej z Európskeho poľnohospodárskeho fondu vidieckeho rozvoja (ďalej len EAFRD) v rámci obnovy a rozvoja obcí.

Obec Háj budem môcť prioritne čerpať finančné prostriedky v rámci štrukturálnych fondov predovšetkým z Európskeho poľnohospodárskeho fondu vidieckeho rozvoja (ďalej len EAFRD) v rámci obnovy a rozvoja obcí.

ROČNÝ PRÍSPEVOK Z EAFRD (V EUR)

Príspevok z Európskeho poľnohospodárskeho fondu vidieckeho rozvoja (ďalej len EAFRD) je alokovaný podielom 98,04 % v konvergenčných regiónoch a 1,96 % v ostatných oblastiach, ktoré predstavuje Bratislavský kraj. Táto oblasť je najrozvinutejším regiónom Slovenska z hľadiska dosahovaných hodnôt ekonomických ukazovateľov. V tomto regióne budú aplikované všetky opatrenia Osi 1, Osi 2, Osi 3 mimo opatrenia Obnova a rozvoj obcí a v rámci Osi 4 sa podporia územia obcí vrátane relevantných beneficentov len v prípade, že územia týchto obcí sú homogénnou súčasťou miestnej akčnej skupiny registrovanej v konvergenčných regiónoch.

Ročný príspevok z EAFRD v EUR

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Spolu
Celkom EAFRD	303 163 265	286 531 906	268 049 256	256 310 239	263 028 387	275 025 447	317 309 578	1 969 418 078
Konvergenčné regióny	297 221 266	280 915 880	262 795 490	251 286 560	257 873 030	269 634 950	311 090 310	1 930 817 486

FINANČNÝ PLÁN PODĽA JEDNOTLIVÝCH OSÍ (V EUR, CELÉ OBDOBIE)

Miera príspevku z EAFRD bola stanovená v súlade s čl. 70, nariadenia Rady č.1698/2005 a tvorí určené percento z verejných výdavkov pre jednotlivé Osi a Technickú pomoc. V obidvoch regiónoch je miera príspevku stanovená v maximálnej výške, ktorú umožňuje legislatívny predpis. Príspevok EAFRD je rozdelený medzi jednotlivé osi nasledovne: Os 1 disponuje 31,5 %, Os 2 má 50 %, v Osi 3 je alokovaných 13,5 %, pre Os 4 boli stanovené 3 % a Technickú pomoc 2 % z celkového príspevku EAFRD.

Konvergenčné regióny

OS	Verejný príspevok		
	Celkom	Miera príspevku z EAFRD (%)	Suma z EAFRD
Os 1	810 612 482	75	607 959 361
Os 2	1 206 268 574	80	965 014 859
Os 3	347 405 350	75	260 554 012
Os 4	72 376 115	80	57 900 892
Technická pomoc	52 517 816	75	39 388 362

PROGRAM STRATÉGIE TRVALO UDRŽATEĽNÉHO ROZVOJA OBCE HÁJ
NA ROKY 2007 - 2013

Spolu	2 489 180 337	–	1 930 817 486
--------------	---------------	---	---------------

**INDIKATÍVNY ROZPIS PODĽA OPATRENÍ NA ROZVOJ VIDIEKA
(V EUR, CELÉ OBDOBIE)**

Kód	Opatrenie/Os	Verejné výdavky	Súkromné výdavky	Celkové výdavky
111	Odborné vzdelávanie	16 212 000	0	16 212 000
114	Poradenstvo	19 292 000	4 823 000	24 115 000
121	Modernizácia fariem	405 702 482	405 702 482	811 404 964
122	Zvyšovanie hospodárskej hodnoty lesov	40 800 000	40 800 000	81 600 000
123	Pridávanie hodnoty do produktov	196 000 000	196 000 000	392 000 000
125	Skvalitnenie a rozvoj infraštruktúry	104 000 000	0	104 000 000
141	Polosamozásobiteľské farmy – záväzky 1257/1999	1 296 000	0	1 296 000
142	Odbytové organizácie výrobcov	27 310 000	0	27 310 000
	OS 1 Spolu	810 612 482	647 325 482	1 457 937 964
211	Znevýhodnené oblasti	678 688 750	0	678 688 750
213	NATURA 2000 a smernica o vodách	1 046 590	0	1 046 590
214	Agroenvironment	316 329 679	0	316 329 679
215	Životné podmienky zvierat	78 615 000	0	78 615 000
221	Prvé zalesnenie poľnohospodárskej pôdy	4 521 250	574 684	5 095 934
224	NATURA 2000 – lesná pôda	0	0	0
225	Lesnícko-environmentálne platby	19 454 805	0	19 454 805
226	Obnova lesného potenciálu	107 612 500	0	107 612 500
	OS 2 Spolu	1 206 268 574	574 684	1 206 843 258
311	Diverzifikácia nepoľnohospodárskych činností	117 360 000	117 360 000	234 720 000
313	Podpora činností v oblasti cestovného ruchu	33 672 000	33 672 000	67 344 000
322	Obnova a rozvoj obcí	178 493 350	0	178 493 350
331	Vzdelávanie a informovanie	8 280 000	0	8 280 000
341	Získavanie zručností	9 600 000	0	9 600 000
	OS 3 Spolu	347 405 350	151 032 000	498 437 350
41	Vykonávanie stratégií miestneho rozvoja	50 018 655	0	50 018 655
421	Projekty spolupráce Miestnej akčnej skupiny	3 726 000	0	3 726 000
431	Chod Miestnej akčnej skupiny	18 631 460	0	18 631 460
	OS 4 Spolu	72 376 115	0	72 376 115
	Osi 1, 2, 3 a 4 spolu	2 436 662 521	798 932 166	3 235 594 687
511	Technická pomoc	52 517 816	0	52 517 816
	z toho NSRV: a) prevádzkové náklady	666 666	0	666 666
	b) akčný plán	2 000 000	0	2 000 000
	Celkový súhrn	2 489 180 337	798 932 166	3 288 112 503

Zoznam priorít v rámci ktorých sa obec Háj bude môcť uchádzať o čerpanie finančných prostriedkov v rámci štrukturálnych fondov predovšetkým z Európskeho poľnohospodárskeho fondu vidieckeho rozvoja (ďalej len EAFRD) v rámci obnovy a rozvoja obcí.

Program rozvoja vidieka:

OS 3: KVALITA ŽIVOTA VO VIDIECKYCH OBLASTIACH A DIVERZIFIKÁCIA VIDIECKEHO HOSPODÁRSTVA

PRIORITA: VYTŮVÁRANIE PRACOVNÝCH PRÍLEŽITOSTÍ NA VIDIEKU

- 3.1. OPATRENIE: DIVERZIFIKÁCIA SMEROM K NEPOĽNOHOSPODÁRSKYM ČINNOSTIAM
- 3.2. OPATRENIE: PODPORA ČINNOSTÍ V OBLASTI VIDIECKEHO CESTOVNÉHO RUCHU

PRIORITA: PODPORA VZDELÁVACÍCH AKTIVÍT

- 3.3. OPATRENIE: VZDELÁVANIE A INFORMOVANIE

PRIORITA: OBNOVA A ROZVOJ OBCÍ

- 3.4. OPATRENIE: OBNOVA A ROZVOJ OBCÍ

PRIORITA: VYTŮVÁRANIE MIESTNYCH PARTNERSTIEV

- 3.5. OPATRENIE: ZÍSKAVANIE ZRUČNOSTÍ, OŽIVOVANIE A VYKONÁVANIE INTEGROVANÝCH STRATÉGIÍ ROZVOJA ÚZEMIA,

Prehľad navrhovaných opatrení jednotlivých osí a ich podiel na celkových verejných zdrojoch.

Zvýšiť konkurencieschopnosť poľnohospodárstva, potravinárstva a lesníctva a zlepšiť životné prostredie zavádzaním vhodných poľnohospodárskych a lesníckych postupov a kvalitu života na vidieku s dôrazom na trvalo udržateľný rozvoj							
Zvýšenie konkurencieschopnosti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva	32,60 %	Zlepšenie životného prostredia a krajiny	48,42 %	Kvalita života vo vidieckych oblastiach a diverzifikácia vidieckeho hospodárstva	13,97 %	Leader	2,91 %
Vzdelávanie	0,64 %	Znevýhodnené oblasti	26,84 %	Diverzifikácia nepoľnohospodárskych činností	4,77 %	Vykonávanie stratégií miestneho rozvoja	2,04 %
Poradenstvo	0,77 %	NATURA 2000 a rámcová smernica o vodách	0,04 %	Podpora činností v oblasti cestovného ruchu	1,39 %	Vykonávanie projektov spolupráce	0,15 %
Modernizácia fariem	16,25 %	Agroenvironment	13,08 %	Obnova a rozvoj obcí	6,97 %	Chod miestnej akčnej skupiny, získavanie zručností a oživovanie územia	0,73 %
Zvyšovanie hospodárskej hodnoty lesov	1,60 %	Životné podmienky zvierat	3,18 %	Odborné vzdelávanie	0,41 %		
Pridávanie hodnoty do produktov	7,96 %	Prvé zalesnenie poľnohospodárskej pôdy	0,18 %	Získavanie zručností a oživovanie	0,43 %		
Skvalitnenie a rozvoj infraštruktúry	4,18 %	NATURA 2000 - lesná pôda	0,00 %				
Polosamozásobiteľské farmy – záväzky 1257/1999	0,05 %	Leso-environmentálne platby	0,79 %				
Odbytové organizácie výrobcov	1,15 %	Obnova lesného potenciálu a zavedenie preventívnych opatrení	4,35 %				

11. AKČNÝ PLÁN

Akčné plány na jednotlivé volebné obdobia (4 roky) schvaľuje obecné zastupiteľstvo podľa dostupnosti finančných prostriedkov a časových možností.

Každý akčný plán musí byť:

1. Reálny podľa finančných a časových možností.
2. Konkrétny - rieši príčinu špecifického cieľa
3. Flexibilný – podľa možnosti spoločného postupu všetkých zúčastnených strán.
4. Transparentný – verejné prístupný a kontrolovateľný.
5. Monitorovateľný a hodnotiteľný v merateľných jednotkách.

Akčný plán

Akčný plán bude vypracovávať obecné zastupiteľstvo. Schvaľovať ho bude obecné zastupiteľstvo ako dodatok PHSR č... .

Podľa finančných možností je možné realizovať niektoré opatrenia súbežne, následne alebo v rámci spoločných projektov.

Odhad realizácie PHSR vychádza preto zo všeobecne očakávaných zdrojov financovania.

Finančnú náročnosť pri riešení konkrétnych opatrení bude možné stanoviť až v akčných plánoch podľa aktuálnej menovej politiky.

Vzor akčného plánu je v Prílohe č.1.

PRÍLOHA č. 1 - Akčný plán obce Háj na obdobie 2007-2008

Akčný plán obce Háj na roky 2007-2008

Opatrenia	Časový harmonogram	Vhodné výdavky	Užívatelia	Indikátory monitoringu	Finančná náročnosť – min/max (SKK)	Verejné výdavky			Súkromné výdavky	
						miestne	národné	EU	podnikatelia	nadácie
Vybudovanie kanalizácie	2008		Obyvatelia	Zvýšenie kvality životného prostredia obce Zníženie zaťaženia životného prostredia Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce			52 mil. Sk			
Plynofikácia obce	2008		Obyvatelia	Zvýšenie kvality životného prostredia obce Zníženie zaťaženia životného prostredia Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce		200 tisíc Sk				
Rekonštrukcia komunikácie – prepojenie Rakša, Háj-Čremošné	2008	Vypr. proj. Stavebn. práce	Obyvatelia turisti	Zvýšenie kvality životného prostredia obce Zníženie zaťaženia životného prostredia Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce			500 tisíc Sk			

Opatrenia	Časový harmonogram	Vhodné výdavky	Užívatelia	Indikátory monitoringu	Finančná náročnosť – min/max (SKK)	Verejné výdavky			Súkromné výdavky	
						miestne	národné	EU	podnikatelia	nadácie
Vybudovanie kanalizácie	2008		Obyvatelia	Zvýšenie kvality životného prostredia obce Zníženie zaťaženia životného prostredia Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce			52 mil. Sk			
Rekonštrukcia futbalového ihriska, vybudovanie šatní, tribúny, tenisového ihriska	2007-2008	Vypr. proj. Stavebn. práce	Obyvatelia Podnikatelia	Zvýšenie atraktivity obce Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce		200 tisíc Sk				
Propagácia obce	2008	Vypr. projektového zámeru	Obyvatelia Podnikatelia Turisti	Zvýšenie atraktivity obce Zvýšenie navštevovanosti obce Zlepšenie kvality života obyvateľov obce				500 tisíc Sk		
Rekonštrukcia budovy obecného úradu a materskej školy	2008	Vypr. proj. Stavebn. práce	Obyvatelia Turisti	Zvýšenie kvality životného prostredia obce Zvýšenie navštevovanosti obce			500 tisíc Sk			

Opatrenia	Časový harmonogram	Vhodné výdavky	Užívatelia	Indikátory monitoringu	Finančná náročnosť – min/max (SKK)	Verejné výdavky			Súkromné výdavky	
						miestne	národné	EU	podnikatelia	nadácie
Vybudovanie kanalizácie	2008		Obyvatelia	Zvýšenie kvality životného prostredia obce Zníženie zaťaženia životného prostredia Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce			52 mil. Sk			
				Zlepšenie životných podmienok obyvateľov obce						

PRÍLOHA č. 2 - Základné pojmy

Činnosť (aktivita)

V rámci programov a projektov je chápaný ako vecne, časovo, finančne, organizačne alebo inak vymedzený samostatný prvok, zahrňujúci skupinu krokov alebo podrobnejších úloh vykonávaných v procese programu/projektu so svojimi hmotnými alebo nehmotným vstupmi a výstupmi (výsledkami).

Opatrenie

Prostriedok, ktorým po určitú dobu zabezpečujeme príslušnú prioritu. Ako súbor podmienok pre riešenie projektov a finančných podpor k jednému cieľu. V programoch predstavuje konkretizáciu cieľov priority (napr. definíciu činností, ktoré program podporuje, kritéria pre výber projektov a ich sledovanie, kritéria pre žiadateľov podpory, pravidlá financovania).

Priorita

Všeobecne predstavuje prednosť pred niečím, prednostný význam alebo právo, dôležitosť a prvenstvo v poradí. Pre tvorbu programov je pojem možné využiť pre stanovenie poradia (ohodnotenie) dôležitosti riešenia jednotlivých problémov zo zoznamu problémov. Poradie potom určuje, ktoré preferované problémy máme riešiť v projektoch.

Strategický cieľ

Predstavuje víziu, pohľad do budúcnosti, ktorý chceme dosiahnuť v danom území v najbližších 5 až 15 rokoch. Predstava života obyvateľov obce a životných podmienok v časovom horizonte na koniec ktorého sme schopní reálne dospieť. Vízia je ekvivalentom pojmu strategický, globálny cieľ, hlavný strategický cieľ.

Špecifický cieľ

Odvođený zo strategického cieľa s nadväznosťou na prioritu. Špecifický cieľ má byť merateľný. Má mieru, ktorej hodnoty vyjadrujeme pomocou merateľných jednotiek (počet osôb, bytov, obyvateľov, pracovné miesta, km, m², Sk a pod). Ciele, ktoré chceme dosiahnuť v danom čase a danom priestore obce alebo regiónu sú stanovené hodnotami týchto mier.

Trvalo udržateľný rozvoj

Je podmienkou rozvoja, ktorý obmedzuje výnosy požiadavkou trvalého zachovania rozsahu služieb a kvality zdrojov v danom území. Pre neobnoviteľné zdroje berie v úvahu neustálu potrebu nahradzovania zdrojov. Pre obnoviteľné zdroje je to miera využívania do limitu regeneračných schopností.

Vízia programu – predstava zlepšenia kvality života

PRÍLOHA č. 3 - Zoznam použitej literatúry

- *Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky, 2000*
- *REC Slovensko, 2000,*
- *Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja v SR - Analýzy. Bratislava*
- *Štatistický úrad Slovenskej republiky*
- *Územný plán žilinského samosprávneho kraja*
- *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Turčianske Teplice*
- *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja žilinského samosprávneho kraja*
- MIESTNA AGENDA 21 UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ OBCÍ A MIKROREGIÓNOV NA SLOVENSKU
- NATURA 2000 a lesy „Výzvy a možnosti“ interpretačná príručka